

KS. MARCIN MICHAŁ PUZIAK* – BYDGOSZCZ

NOTA O KARMELITACH REZYDENCJI KRWI CHRYSYTA W POZNANIU W XVIII I XIX WIEKU¹

NOTE ON THE CARMELITE RESIDENCE OF THE PRECIOUS BLOOD IN POZNAŃ IN THE 18TH AND 19TH CENTURIES

Abstract

The manuscript *Decretale provinciae strictioris observantiae* (ref. 168), stored in the Carmelite Archives in Piasek in Krakow, contains the records of the chapters and definitoria of the Greater Poland province (and first vicariate) of the Carmelites *strictioris observantiae* from 1700–1846. An analysis of these files makes it possible to reconstruct the staffing list of the Poznań residence of the Most Precious Blood of Jesus for the years 1712–1817, as the relevant records appear in the files of this period. This makes it possible to supplement and verify the data that can be extracted from the Chronicle of the residence of the Carmelites of the ancient observance in Poznań at the Church of the Most Precious Blood of Jesus in Żydowska Street, the edition of which was published by Jacek Wiesiołowski in 2005. Both texts constitute the primary source base, which is supplemented to a limited extent by analogous religious records from manuscripts other than the one mentioned (*Liber decretalis in quo ordinatione notabiles capitulorum provincialium congregationum etiam annualium etiam annualium et visitationum provincialium*, 1742–1833, ref. 169; *Liber decretalis...*, 1742–1781, ref. 170; *Liber decretalis...*, 1769–1864, ref. 171; *Liber decretalis*,

* Ks. Marcin Michał Puziak – dr teologii duchowości, Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Bydgoskiej

e-mail: martinsp@onet.eu

<https://orcid.org/0000-0002-1679-5317>

¹ Autor dziękuje za umożliwienie mu pobytu w konwencji krakowskim karmelitów i pracy w tamtejszym archiwum byłemu prowincjałowi – o. Bogdanowi Megerowi OCarm, a także byłemu przeorowi klasztoru krakowskiego – o. Zbigniewowi Czerwieniowi OCarm, oraz byłemu rektorowi seminarium karmelitów, a obecnie prowincjałowi – o. Wiesławowi Strzeleckiemu OCarm. Osobne podziękowanie dla dr. Szymona Sułeckiego – archiwisty Archiwum OO. Karmelitów w Krakowie – za cierpliwość oraz kompetentną pomoc i cenne rady.

1797–1862, ref. 172; Protocols of provincial chapters and meetings of provincial definitors, 1835–1864, ref. 173) and data collected by Grzegorz Kłoskowski in his 2012 article titled *The Carmelites of the Ancient Observance in the Great Poland province in the 17th-19th centuries*, *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne*, 98 (2012) pp. 149–270). The compilation included in the table constitutes a chronological representation the order of the heads of the residences and the other monks residing there according to the dates of establishment at the chapter or definitorium. The Carmelites living in the residence after 1817 until 1843 (Fortunat Lesnau, Cyryl Golonka and Antoni Zakrzewski) were the last to reside there (C. Golonka was the last to die). Notes on the heads of the residences refer to data on their age and length of superiority at the post.

Keywords: Carmelites; Carmelites of the Ancient Observance; Poznań; residence of the Precious Blood in Poznań; Carmelite monastery

Translated by Marek Robak-Sobolewski

Po ukazaniu się *Kroniczki rezydencji Karmelitów Trzewiczkowych w Poznaniu*², Grzegorz Kłoskowski zaintrygowany brakiem wiadomości o zakonnikach karmelickiej prowincji wielkopolskiej i poznańskiej rezydencji Krwi Chrystusa, podjął wysiłek przybliżenia karmelitów *strictioris observantiae*³. Archiwalia, które wziął pod uwagę, nie pozwalają jednak odtworzyć składów osobowych poszczególnych konwentów karmelickiej Wielkopolskiej Prowincji Najświętszego Sakramentu. Można to natomiast uczynić, opierając się na przechowywanych w Archiwum OO. Karmelitów w Krakowie na Piasku aktach kapituł i definitoriów prowincji, które zachowały się w kilku rękopisach prawie kompletne⁴.

² Zob. *Kroniczka rezydencji Karmelitów Trzewiczkowych w Poznaniu przy kościele Najświętszej Krwi Pana Jezusa na ul. Żydowskiej* (dalej: *Kroniczka*), oprac. J. Wiesiołowski, Wydawnictwo Miejskie, Poznań 2005.

³ Zob. G. Kłoskowski, *Karmelici trzewiczkowi prowincji wielkopolskiej w XVII-XIX wieku*, „*Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne*”, 98 (2012) s. 149-270 (dalej: Kłoskowski).

⁴ Są to rękopisy: Archiwum OO. Karmelitów w Krakowie (dalej: AKKr), *Decretale provinciae strictioris observantiae* (1700-1846), sygn. 168 (dalej: AKKr 168); *Liber decretalis in quo ordinatione notabiles capitulorum provincialium congregationum etiam annualium etiam annualium et visitationum provincialium* [1742-1833], sygn. 169 (dalej: AKKr 169); *Liber decretalis...* [1742-1781], sygn. 170 (dalej: AKKr 170); *Liber decretalis...* [1769-1864], sygn. 171 (dalej: AKKr 171); *Liber decretalis* [1797-1862], sygn. 172 (dalej: AKKr 172); *Protokoły kapituł prowincjalnych i posiedzeń definitorów prowincji* [1835-1864], sygn. 173 (dalej: AKKr 173). Por. W. Kolak, *Katalog archiwum klasztoru oo. Karmelitów w Krakowie „na Piasku” 1398-1945* (1988), Kraków 1997, s. 99-101. Inny rękopis z analogicznymi aktami: Archiwum Państwowe w Bydgoszczy, *Acta Capituli Provincialis Provinciae Maioris Poloniae Sanctissimi Sacramenti ordinis Fratrum B. M. V. de Monte Carmelo S.O. Sub Praesidentia A.R.P. Bertholdi a So Adalberto S.I.L.I. Exprovincialis custodis Provinciae commisari Generalis in Conventu* [1793-1806], sygn. 430/59 (dalej: APB 430/59).

Baza źródłowa

Zasadniczą bazę źródłową dla sporządzenia spisu zakonników rezydencji Krwi Chrystusa w Poznaniu⁵ stanowi tutaj rękopis *Decretale provinciae strictioris observantiae* (sygn. 168). Pochodzi on z konwentu warszawskiego (na Lesznie) i ma ten atut, że obejmuje najszerszy zakres czasowy: lata 1700-1846, w pełni pokrywający się z okresem istnienia wspólnoty karmelickiej w rezydencji Krwi Chrystusa. Rekonstrukcja listy obsady osobowej poznańskiej rezydencji Krwi Chrystusa jest jednak ograniczona do zakresu lat 1712-1817. Pierwszą osobną informację dotyczącą obsady rezydencji zanotowano bowiem dopiero w *Acta congregationis triennalis* z 1712 roku⁶. Natomiast ostatni spisany skład osobowy rezydencji pojawia się w aktach definitorium z 1817 roku. Kolejne definitorium, które obyło się dopiero w 1824 roku, nie wymienia w swych aktach zakonników rezydencji ani nawet pełnego składu poznańskiego konwentu Bożego Ciała⁷. Ostatecznie, niezależnie od tego, kiedy została zamknięta rezydencja Krwi Chrystusa, ten ostatni oficjalny spis z 1817 roku zamyka przedstawiane tu zestawienie⁸.

Dane zebrane ze wskazanych akt zostały dopełnione i skonfrontowane z zapisami *Kroniczki*, pamiętając, że daje nam ona najpewniejsze dane chronologicznie zaledwie dla okresu od 11 maja 1763 roku do końca grudnia 1769 roku, kiedy prowadzono zapiski bieżące. *Kroniczka* jest tu zasadniczo jedynym źródłem, innym niż akta prowincjalne, uwzględnionym do sporządzenia prezentowanego spisu zakonników rezydencji. Wykorzystanie danych zawartych w *Kroniczce* dla okresu od powstania rezydencji do 11 maja 1763 roku pozostaje problematyczne ze względu

⁵ Badane tu akta stosują zamiennie określenia „rezydencja” (*residentia*), „oratorium” (*oratorium*) i „kaplica” (*capella*). W tekście będzie konsekwentnie stosowany termin „rezydencja” jako nazwa pospolita, a nie jako część nazwy własnej.

⁶ Por. AKKr 168, s. 39-45. *Congregatio* z 1712 roku formalnie nie było kapitułą prowincjalną, ponieważ aż do 1728 roku tak konwent Bożego Ciała w Poznaniu, jak i związana z nim rezydencja Krwi Chrystusa, należały do wikariatu prowincji dla konwentów, które przyjęły reformę *strictioris observantiae*. Więcej o historii wikariatu i późniejszej prowincji w: J. Smet, *I Carmelitani*, t. III/A, Roma 1996, s. 249-280; M. Puziak, *Uwagi o prowincjach karmelitańskiej Wielkopolskiej Prowincji Najświętszego Sakramentu w XVIII w.*, „Studia Bydgoskie”, 11 (2017) s. 165-194.

⁷ Por. AKKr 168, s. 699-702. Zresztą, o ile w okresie 1800-1817 najprawdopodobniej nie odbyły się niektóre definitoria, a w 1817 roku miało miejsce zgromadzenie określone jako „definitorium na sposób kapituły”, o tyle po 1817 roku regularność tych zgromadzeń spada i nie zawsze nawet dla samych zgromadzonych jest jasna kwalifikacja prawna ich zebrania. Dość powiedzieć, że pierwszą formalnie poprawną i kompletną kapitułą prowincji po 1817 roku była dopiero ta odprawiona w 1832 roku (!). Odtąd były celebrowane w regularnym trybie trzyletnim, aż do 1862 roku. Jednakże po zniesieniu klasztorów karmelitańskich w zaborze pruskim w latach 30. XIX wieku, prowincja obejmowała już tylko konwenty pod zaborem rosyjskim: Obory, Trutowo, Kłodawa, Płońsk, Lipie, Warszawa, do których dołączono Wolę Gułowską i Wąsosz.

⁸ W późniejszych aktach z 1832 roku (por. AKKr 171, k. 152r-156v) i z 1835 roku (por. tamże, k. 161v) jest jeszcze wymieniany przeor poznański i „familia” konwentu Bożego Ciała, później z oczywistych względów (kasata), nie pojawia się już żadna wzmianka nawet o konwencie poznańskim. Por. P.P. Gach, *Kasaty zakonów na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej i Śląska 1773-1914*, Lublin 1984; J.K. Noryśkiewicz, *Sekularyzacja klasztorów w Wielkopolsce przez rząd pruski*, „Przegląd Teologiczny”, 6 (1925) s. 249-282.

na niezgodność niektórych szczegółowych wiadomości z tymi podanymi przez akta kapituł i definitoriów. Niektóre z tych informacji zostaną niżej omówione.

Bazę źródłową poniższego zestawienia ograniczono do akt kapituł i definitoriów oraz informacji zaczerpniętych z *Kroniczki*. Ten wybór został podjęty z całą świadomością, że inne archiwalia przechowywane przede wszystkim w Poznaniu – zarówno w Archiwum Archidiecezjalnym, jak i w Archiwum Państwowym – mogą uzupełnić zebrane dane, choć prawdopodobnie w niewielkim już zakresie⁹. Dotyczy to przede wszystkim spisów zakonników sporządzanych dla administracji pruskiej. Niektóre z nich wykorzystał o. Piotr F. Neumann OCD w 2003 roku¹⁰. Sięgając do jego opracowania, udało się jedynie potwierdzić informacje zaczerpnięte z analizowanych tu źródeł. Aczkolwiek wskazane byłoby przebadanie analogicznych spisów z innych lat. Kolejną grupę źródeł, w których prawdopodobnie jakieś informacje można byłoby znaleźć, stanowią schematyzmy diecezji poznańskiej, a później archidiecezji gnieźnieńskiej i poznańskiej¹¹.

Zestawienie zakonników

Spis zakonników rezydencji Krwi Chrystusa został sporządzony w formie tabeli. Zestawienie jest uporządkowane chronologicznie według dat rocznych, pod którymi zapisano wszelkie informacje dotyczące zakonników rezydencji w odpowiednich aktach kapituły bądź definitorium. Zostały opuszczone lata, w których najprawdopodobniej nie odbyły się odpowiednie zgromadzenia (kapituły lub definitoria), ponieważ brak ich akt (są to lata: 1716, 1717, 1719, 1720, 1722, 1723, 1725, 1726, 1728, 1729, 1732, 1734, 1737, 1750¹², 1804, 1807, 1809, 1813, 1816), oraz te, które nie notują żadnych wiadomości o zakonnikach rezydencji (tak w latach: 1731, 1735, 1738, 1741, 1744, 1758, 1765, 1777, 1782, 1783, 1786, 1788, 1792,

⁹ O archiwaliach przechowywanych w Archiwum Archidiecezjalnym w Poznaniu por. M. Lange, *Źródła do dziejów zakonów w Polsce w Archiwum Archidiecezjalnym w Poznaniu*, „Ecclesia. Studia z dziejów Wielkopolski”, 4 (2009) s. 333-408.

¹⁰ Por. P.F. Neumann, *Wykaz personalny klasztorów diecezji poznańskiej z 1812 roku. Rękopis OA II 40 w Archiwum Archidiecezjalnym w Poznaniu*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 79 (2003) s. 391-428.

¹¹ Por. S. Librowski, *Katalog rubrycel i schematyzmów diecezji i zakonów historycznej Polski znajdujących się w Księgozbiorze Podręcznym Archiwum Diecezjalnego we Włocławku. Część 1: Rubrycele i schematyzmy diecezjalne. Zeszyt 1: Diecezja augustowska – archidiecezja krakowska*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 23 (1971) s. 213-310; tenże, *Katalog rubrycel i schematyzmów diecezji i zakonów historycznej Polski znajdujących się w księgozbiorze podręcznym Archiwum Diecezjalnego we Włocławku. Część 1: Rubrycele i schematyzmy diecezjalne. Zeszyt 3: Diecezja podlaska – diecezja warmińska*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 25 (1972) s. 39-113. Podobne informacje bibliograficzne też w: Ł. Krucki, *Rubrycele i schematyzmy archidiecezji gnieźnieńskiej. Katalog druków przechowywanych w Archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie*, Gniezno 2016; E. Chomentowska, *Bibliografia schematyzmów zakonów męskich z ziem dawnej Rzeczypospolitej z lat 1718-1918*, Lublin 2016.

¹² Antycypowane na 1749 rok ze względu na kapitułę generalną w Bolonii w 1750 roku, której akta są zresztą przepisane w badanym rękopisie, por. AKKr 168, s. 281-295. Por. *Acta Capitulum Generalium Ordinis Fratrum B. V. Mariae de Monte Carmelo*, vol. 2: *Ab anno 1598 usque ad annum 1902*, ed. G. Wessels, Romae 1934, s. 378-392.

1794, 1795, 1801, 1806, 1810). Tabela nie uwzględnia zmian podejmowanych przez prowincjała w okresach między zebraniem kapitułnymi i definitoriami, nie były one bowiem ujmowane w aktach kapituł i definitoriów. Informacje tego typu zostały zaczerpnięte z tekstu *Kroniczki* i podane jedynie dla lat 1763-1769.

Poszczególne zakonnicy byli ustanawiani na okres trzyletni – do następnej kapituły, stąd należy przyjmować, że pozostawali w rezydencji aż do decyzji następnej kapituły, o ile nie zostały podjęte inne postanowienia przez definitoria (co wskazano w przypisach) lub prowincjała. Przypisy, które pojawiają się przy zakonnikach, dotyczą zasadniczo wzmianki o przeniesieniu ich do innych konwentów, daty śmierci (tylko kiedy nastąpiła ona w rezydencji) lub innych podobnych informacji¹³.

Większość z wymienionych zakonników to kapłani (ojcowie), stąd opuszczono wskazanie tego faktu przez zwyczajowy skrót „o.”, zachowano natomiast – przez zastosowanie skrótu „br.” – wskazanie na braci zakonnych (bez święceń kapłańskich). Prowincja wielkopolska miała zwyczaj stosować w dokumentach imiona zakonników wraz z tzw. predykatami. Dzięki pracy G. Kloskowskiego byłoby możliwe podać nazwiska wielu, choć nie wszystkich zakonników, stąd jedynie dla zakonników wymienionych po 1799 roku – kiedy prowincja przyjęła narzucony przez pruskiego zaborcę zapis personaliów zakonników w postaci imienia i nazwiska – zastosowano rozszerzony zapis: imię zakonne z predykatem oraz nazwisko.

Tab. 1. Zakonnicy rezydencji Krwi Chrystusa w Poznaniu w latach 1712-1817

Rok kapituły lub definitorium	Prezydent rezydencji	Pozostali zakonnicy
1704 ¹⁴	Dionizy od św. Antoniego ¹⁵	
1712 ¹⁶	Korneliusz od św. Eufemii ¹⁷	
1715 ¹⁸	Klemens od św. Poncjana ¹⁹	
1718 ²⁰	Michał od św. Augustyna	Marcin od św. Dydaka
1721 ²¹	Michał od św. Augustyna	br. Martynian od Matki Bolesnej
1724 ²²	Gabriel od św. Cyryla	

¹³ Daty śmierci zakonników podano za Kloskowskim.

¹⁴ Data roczna powstania rezydencji, por. *Kroniczka*, s. 3nn.

¹⁵ Pierwszy przełożony zakładanej rezydencji, por. tamże, s. 14.

¹⁶ Akta nie wymieniają osobno składu rezydencji, jedynie w zapisie: „Familia Conventus Poznaniensis” przy Korneliuszu, czynią stosowny zapis, por. AKKr 168, s. 43.

¹⁷ Zmarł krótko przed kapitułą, 12 kwietnia 1715 roku w Poznaniu, por. Kloskowski, s. 186.

¹⁸ Podobnie jak w aktach z 1712 roku, także i tutaj mamy tylko dopisek przy Klemensie, że jest on prezydentem („praesidens”) rezydencji (AKKr 168, s. 73).

¹⁹ Na kapitułę w 1718 roku przyjechał już jako socjusz gdański (tamże, s. 79), musiał więc opuścić rezydencję najpóźniej w lutym lub marcu 1718 roku.

²⁰ Po raz pierwszy pojawia się osobny tytuł „Patres residentiae” (tamże, s. 81).

²¹ Por. tamże, s. 92.

²² Zapis z osobnym tytułem „In oratorio SS. Sang. Christi”, po wymienieniu składu konwentu poznańskiego (tamże, s. 105).

Rok kapituły lub definitorium	Prezydent rezydencji	Pozostali zakonnicy
1727 ²³	Dionizy od św. Antoniego	Remigiusz od Aniołów
1730 ²⁴	Antoni od św. Jana Ewangelisty ²⁵ <i>Bartłomiej od św. Adriana</i> ²⁶	Korneliusz od św. Antoniego
1733 ²⁷	Gabriel od św. Cyryla	Joachim od św. Józefa br. Joachim od św. Piotra ²⁸
1736 ²⁹	Gabriel od św. Cyryla	Joachim od św. Józefa br. Frank od św. Norberta ³⁰
1739 ³¹	Gabriel od św. Cyryla	Arnold od św. Antoniego ³² br. Frank od św. Piotra ³³
1740 ³⁴		Stanisław od św. Doroty

²³ Po raz pierwszy pojawia się tytuł spisu: „Residentes Capellae SSmi Sanguinis Christi Posnaniae”, po podaniu spisów zakonników wszystkich konwentów (tamże, s. 117).

²⁴ Por. tamże, s. 130.

²⁵ Zmarł wkrótce po objęciu urzędu – 1 grudnia 1730 roku, por. Kloskowski, s. 168.

²⁶ *Kroniczka*, s. 17-18. Kloskowski podaje dwie możliwe daty śmierci Bartłomieja od św. Adriana: 12 marca 1732 lub 1748 roku, por. Kloskowski, s. 171. Mimo braku akt możliwego definitorium z 1732 roku, mamy potwierdzone kolejne informacje o Bartłomieju z kapituły w 1733 roku, która wyznaczyła go do Kłodawy na prokuratora (AKKr 168, s. 155). Po raz ostatni jest on notowany w aktach kapituły z 1745 roku w składzie konwentu w Kłodawie (tamże, s. 238). Należy więc potwierdzić jego śmierć w 1748 roku. Por. też: B. Grzanka, M. Grzanka, *Kłodawscy karmelici w źródłach zakonnych z XVIII i XIX w. Przyczynek do badań nad strukturą kłodawskiego klasztoru*, „Rocznik Kolski”, 7 (2017) s. 64.

²⁷ W 1733 roku odbyła się niedokończona z powodów formalnych kapituła w maju (por. AKKr 168, s. 147-150) oraz definitorium w sierpniu. W aktach definitorium w sierpniu podany jest skład rezydencji z osobnym tytułem („Ad Oratorium Sanguinis Christi”) po spisie konwentu poznańskiego, por. tamże, s. 154.

²⁸ Nieznany Kloskowskiemu, być może tożsamy z br. Joachimem od św. Jerzego, por. Kloskowski, s. 212.

²⁹ Por. AKKr 168, s. 171.

³⁰ Por. *Kroniczka*, s. 19 – gdzie jest mowa o bracie Franciszku.

³¹ Por. AKKr 168, s. 184.

³² Arnold od św. Antoniego po raz pierwszy do rezydencji został wyznaczony w 1739 roku (tamże, s. 184), wbrew temu, co podaje Kloskowski, że dopiero w 1751 roku (por. Kloskowski, s. 169, przyp. 165). Należałoby uznać za błędne interpretacje tekstu *Kroniczki* poczynione przez Kloskowskiego, które doprowadziły go do uznania istnienia jeszcze innego Arnolda od św. Antoniego w latach 1703-1704 i 1714 (por. tamże, s. 154, przyp. 28).

³³ Nieznany Kloskowskiemu, być może błąd kopisty. Wydaje się być tożsamy z Frankiem od św. Norberta.

³⁴ Por. AKKr 168, s. 190. Jest to pierwszy zapis w aktach regularnego definitorium odnoszący się do składu rezydencji.

Rok kapituły lub definitorium	Prezydent rezydencji	Pozostali zakonnicy
1742 ³⁵	Gabriel od św. Cyryla	Paweł od św. Tomasz ³⁶ Franciszek od Niepokalanego Poczęcia ³⁷ Marian od św. Spirydiona ³⁸ br. Romeo od Narodzenia Pańskiego
1743 ³⁹		Gerard od św. Jakuba ⁴⁰ Witalis od św. Walentyna
1745 ⁴¹	Gabriel od św. Cyryla	Franciszek od Niepokalanego Poczęcia Patrycjusz [Patryk] od św. Grzegorza Edward od św. Mateusza br. Romuald od Narodzenia Pańskiego ⁴²
1746 ⁴³		Arnold od św. Antoniego ⁴⁴
1747 ⁴⁵		Alan od św. Gerarda ⁴⁶

³⁵ Por. tamże, s. 215. Po raz pierwszy podano tak liczny skład rezydencji. Kapituła postanowiła też o utworzeniu w rezydencji archiwum prowincji.

³⁶ Był w tej kadencji II definitorem. Definitorium w 1743 roku przeniosło go do konwentu Bożego Ciała (tamże, s. 218).

³⁷ Franciszek od Niepokalanego Poczęcia został opisany jako syndyk prowincji i kustosz archiwum, por. tamże, s. 215.

³⁸ W 1743 roku definitorium ustanowiło go podprzeorem w poznańskim konwencie Bożego Ciała (tamże, s. 218).

³⁹ Por. tamże, s. 218.

⁴⁰ Przyszedł do rezydencji z konwentu Bożego Ciała, w którym od 1742 roku był podprzeorem (tamże, s. 212). W 1745 roku ustanowiony podprzeorem w Kłodawie (tamże, s. 238). Por. M. Puziak, *Przeorzy karmelitańskiego konwentu w Bydgoszczy w latach 1728-1816 w świetle akt kapituł prowincjalnych*, „Studia Bydgoskie”, 10 (2016) s. 279-280.

⁴¹ Por. tamże, s. 238.

⁴² W rękopisie warszawskim występuje jako Romuald (tamże, s. 238), natomiast w rękopisie oborskim jako Romeo od Narodzenia Pańskiego (AKKr 170, s. 27). Kloskowski podaje imię Romeo i wskazuje dwie daty śmierci: w 1746 roku lub w 1756 roku, por. Kloskowski, s. 238. Tę drugą datę potwierdzają pośrednio akta kapituły z 1754 roku, która wyznaczyła go do konwentu w Oborach (AKKr 168, s. 313).

⁴³ Por. AKKr 168, s. 242-243.

⁴⁴ Definitorium w następnym, 1747 roku, przeniosło Arnolda do Gdańska, por. tamże, s. 246.

⁴⁵ Por. tamże, s. 246.

⁴⁶ Kapituła w 1748 roku powierzyła mu funkcję asystenta prowincjała (tamże, s. 260).

Rok kapituły lub definitorium	Prezydent rezydencji	Pozostali zakonnicy
1748 ⁴⁷	Gabriel od św. Cyryla ⁴⁸	Marian od św. Spirydiona ⁴⁹ Franciszek od Niepokalanego Poczęcia Edward od św. Mateusza br. Romeo od Wniebowstąpienia Pańskiego ⁵⁰
1749 maj ⁵¹		Teodor od św. Cecylii ⁵² Jan od św. Edwarda
1749 wrzesień ⁵³		Edward od św. Mateusza
1751 ⁵⁴	Anastazy od św. Brokarda	Franciszek od Niepokalanego Poczęcia ⁵⁵ Serafin od św. Andrzeja ⁵⁶ Arnold od św. Antoniego ⁵⁷ br. Kwiryn od św. Dacjana
1752 ⁵⁸		Lambert od św. Franciszka Romuald od św. Szymona
1754 ⁵⁹	Anastazy od św. Brokarda	Anzelm od św. Maryi ⁶⁰ Lambert od św. Franciszka ⁶¹ Arnold od św. Antoniego br. Elias od św. Jakuba

⁴⁷ Por. tamże, s. 259.

⁴⁸ Zmarł 26 lutego 1751 roku, krótko przed kapitułą, por. Kloskowski, s. 203.

⁴⁹ Definitorium z maja 1749 roku przeniosło go do Kcyni (AKKr 168, s. 266).

⁵⁰ Nieznany Kloskowskiemu, nie wydaje się być tożsamy z br. Romeem od Narodzenia Pańskiego, który był wyznaczony już uprzednio do rezydencji w 1742 i 1745 roku. Rękopisy warszawski (tamże, s. 259) oraz oborski (AKKr 170, s. 55) podają jednoznacznie predykat „od Wniebowstąpienia Pańskiego”.

⁵¹ W 1749 roku odbyły się dwa definitoria w maju (AKKr 168, s. 263-266) i we wrześniu (tamże, s. 267-270). Definitorium majowe (w Płońsku 2-3 maja) oprócz wskazania zmian składu w rezydencji, postanowiło również, że pod nieobecność Franciszka od Niepokalanego Poczęcia to Arnold od św. Antoniego (przypisany od kapituły w 1748 roku do konwentu Bożego Ciała jako koadiutor syndyka, por. tamże, s. 256), będzie rezydował w rezydencji (tamże, s. 266).

⁵² Przeniesiony z Bożego Ciała, gdzie od 1748 roku był kaznodzieją (tamże, s. 255-256). Definitorium we wrześniu 1749 roku wyznaczyło go na podprzeora do Obór (AKKr 168, s. 269). Por. Puziak, *Przeorzy karmelitańskiego konwentu w Bydgoszczy*, s. 281-282.

⁵³ Por. AKKr 168, s. 269.

⁵⁴ Por. tamże, s. 277.

⁵⁵ Zmarł 17 czerwca 1754 roku w konwencie Bożego Ciała w Poznaniu, por. Kloskowski, s. 202.

⁵⁶ Definitorium w 1752 roku przeniosło go na podprzeora do Lipia (AKKr 168, s. 279).

⁵⁷ Kopista błędnie podaje „Arnold od św. Andrzeja”, chodzi o Arnolda od św. Antoniego, syndyka (por. tamże, s. 277).

⁵⁸ Por. tamże, s. 280.

⁵⁹ Por. tamże, s. 314.

⁶⁰ W 1755 roku został przeniesiony do Bydgoszczy (tamże, s. 319).

⁶¹ Definitorium w 1756 roku przeniosło go do konwentu w Lipiach (tamże, s. 323).

Rok kapituły lub definitorium	Prezydent rezydencji	Pozostali zakonnicy
1755 ⁶²		Romuald od św. Szymona ⁶³
1756 ⁶⁴		Anastazy od św. Jana Nepomucena Donat od św. Antoniego ⁶⁵
1757 ⁶⁶	Stanisław od św. Teresy	Aleksander od św. Benedykta ⁶⁷ Arnold od św. Antoniego Aleksy od Nawiedzenia NMP ⁶⁸ br. Cyriak od św. Mateusza [Kajetana] ⁶⁹
1758 ⁷⁰		Gerard od św. Jakuba Zefiryn od św. Antoniego ⁷¹
1759 ⁷²		Ferdynand od św. Kasjana
1760 ⁷³	Stanisław od św. Teresy ⁷⁴	Arnold od św. Antoniego Ferdynand od św. Kasjana ⁷⁵ Baltazar od św. Jerzego ⁷⁶ br. Hieronim [Cherubin] od św. Antoniego ⁷⁷

⁶² Por. tamże, s. 319.

⁶³ Definitorium z 1756 roku przeniosło go do konwentu Bożego Ciała w Poznaniu (tamże, s. 323).

⁶⁴ Por. tamże, s. 323.

⁶⁵ Por. tamże, s. 323. Mamy tu zapis problematyczny, bowiem komentarz *Kroniczki*, s. 24 i przypis 41 (i powtarza to Kłoskowski, s. 192) stwierdza, że między 1751 a 1757 był zakrystianem w rezydencji. Tymczasem akta kapituły z 1751 roku wymieniają go w rodzinie bydgoskiej jako kaznodzieję niemieckiego (AKKr 168, s. 276), a definitorium z 1752 roku wyznacza go do Obór (tamże, s. 279), choć sprawozdanie z wyborów monitora i klawariusza we wrześniu 1752 roku tego nie potwierdzają (por. AKKr 170, s. 8). Akta kapituły z 1754 roku nie wymieniają go w ogóle. Podobnie akta definitorium z 1755 roku. Wzmiankuje go dopiero definitorium z 1756 roku jako przydzielonego do rezydencji (AKKr 168, s. 323). Kapituła z 1757 roku wyznacza go z kolei do Kcyni (tamże, s. 334). Definitorium z 1758 roku przenosi do Kłodawy (tamże, s. 340). Wymienia go później dopiero kapituła w 1760 roku, wyznaczając jako kaznodzieję niemieckiego, przydzielonego do Warszawy (tamże, s. 352).

⁶⁶ Por. tamże, s. 335; *Kroniczka*, s. 25.

⁶⁷ Definitorium z 1759 roku wymienia go jako podprzeora w Kcyni (AKKr 168, s. 342).

⁶⁸ W 1758 roku definitorium przeniosło go do Markowic na kaznodzieję i promotora bractw (tamże, s. 340). *Kroniczka* wspomina o nim dopiero w 1769 roku (por. *Kroniczka*, s. 185, 202).

⁶⁹ Błędnie opisany w aktach predykatem „od św. Mateusza”, chodzi o Cyriaka od św. Kajetana, por. AKKr 168, s. 335; AKKr 170, s. 137; Kłoskowski, s. 188.

⁷⁰ Por. AKKr 168, s. 340.

⁷¹ Przeniesiony przez definitorium w 1759 roku na podprzeora do Bydgoszczy (tamże, s. 342).

⁷² Por. tamże, s. 342.

⁷³ Por. tamże, s. 351.

⁷⁴ Zmarł 24 marca 1761 roku, por. Kłoskowski, s. 244.

⁷⁵ Definitorium w kwietniu 1761 roku przeniosło go do konwentu Bożego Ciała (AKKr 168, s. 358). Zmarł 12 maja 1761 roku, por. Kłoskowski, s. 200.

⁷⁶ Definitorium z 1761 roku przeniosło go do Drohobycza (AKKr 168, s. 358).

⁷⁷ Błąd kopisty warszawskiego. AKKr 169, k. 72v oraz AKKr 170, s. 156 podają: Cherubin od św. Antoniego.

Rok kapituły lub definitorium	Prezydent rezydencji	Pozostali zakonnicy
1761 ⁷⁸	<i>Joachim od św. Franciszka</i> ⁷⁹ <i>Norbert od św. Walentyna</i> ⁸⁰	Innocenty od Nawiedzenia NMP ⁸¹ Idzi [Egidiusz] od św. Michała br. Hipolit od św. Pawła
1762 ⁸²	<i>Teodor od św. Józefa</i> ⁸³	Anastazy od św. Jana Nepomucena Daniel od św. Józefa <i>Fulgenty od św. Piotra</i> ⁸⁴
1763 ⁸⁵	Stefan od św. Alberta	Arnold od św. Antoniego Walentyn od św. Agnieszki ⁸⁶ Mateusz od św. Jana ⁸⁷ br. Andrzej od św. Aleksandra ⁸⁸ <i>Bonawentura od św. Jakuba</i> ⁸⁹ <i>Izydor od św. Konstancy</i> ⁹⁰
1764 ⁹¹		Baltazar od św. Jerzego br. Elias od św. Jakuba <i>Pafnucy od św. Placyda</i> ⁹²

⁷⁸ Por. AKKr 168, s. 358.

⁷⁹ Kapituła z 1760 roku wybrała go na I definitora i promotora bractwa Serca Maryi przebywającego w konwencie Bożego Ciała (tamże, s. 351). Prezydentem rezydencji według *Kroniczki* był około pół roku, później (od 1761) wykładał u kanoników regularnych w Czerwińsku, por. *Kroniczka*, s. 26. Zob. też: Puziak, *Uwagi o prowincjalach*, s. 185-186.

⁸⁰ Zmarł 24 listopada 1762 roku, por. *Kroniczka*, s. 26-27. Kłoskowski podaje datę śmierci zapisaną w nekrologu: 24 grudnia 1762 roku, por. Kłoskowski, s. 230.

⁸¹ Zmarł 9 stycznia 1762 roku, por. Kłoskowski, s. 210.

⁸² Por. AKKr 168, s. 363.

⁸³ Por. *Kroniczka*, s. 27.

⁸⁴ *Kroniczka*, s. 30 – podaje pod datą 1 sierpnia 1763 roku informację o jego odejściu z rezydencji do Obór. Być może bezpośrednio po święceniach kapłańskich (11 kwietnia 1762 roku) został skierowany do rezydencji – w aktach definitorium nie ma śladu postanowień o nim aż do kapituły z 1763 roku (AKKr 168, s. 373). Por. Kłoskowski, s. 203.

⁸⁵ Por. AKKr 168, s. 373.

⁸⁶ Wizytujący prowincjał Konstancy od św. Wawrzyńca przeniósł go 25 października 1763 roku do konwentu Bożego Ciała, por. *Kroniczka*, s. 34. Definitorium z 1764 roku potwierdziło go tam jako kaznodzieję niedzielnego, por. AKKr 168, s. 380.

⁸⁷ Por. *Kroniczka*, s. 30. Wkrótce – 25 października 1763 roku – wyznaczony do służby Agnieszki Zakrzewskiej kasztelanowej biechowskiej, prawdopodobnie do Hówca, por. tamże, s. 34.

⁸⁸ Definitorium w 1764 roku przeniosło go do konwentu Bożego Ciała w Poznaniu (AKKr 168, s. 380).

⁸⁹ Por. *Kroniczka*, s. 34 – pod datą 25 października 1763 roku informuje o jego przeniesieniu do rezydencji decyzją prowincjała.

⁹⁰ Por. tamże, s. 34 – pod datą 25 października 1763 roku wiadomość, że przybył on z dóbr Hówiec (należących do Zakrzewskich), aby zamieszkać w rezydencji. Prawdopodobnie Zakrzewskim wymiana kapelana nie odpowiadała, bowiem definitorium w 1764 roku ponownie wyznacza go do Hówca (AKKr 168, s. 380).

⁹¹ Por. tamże, s. 380.

⁹² Przybył z konwentu w Markowicach 6 października 1764 roku, por. *Kroniczka*, s. 36.

Rok kapituły lub definitorium	Prezydent rezydencji	Pozostali zakonnicy
1766 ⁹³	Walerian od św. Anny ⁹⁴ <i>Brokard od św. Stanisława</i> ⁹⁵	Arnold od św. Antoniego Pafnucy od św. Placyda ⁹⁶ Bonawentura od św. Jakuba ⁹⁷ br. Andrzej od św. Aleksandra <i>Wilhelm od św. Filipa</i> ⁹⁸ <i>Idzi od św. Michała</i> ⁹⁹

⁹³ Por. AKKr 168, s. 394; *Kroniczka*, s. 69.

⁹⁴ *Kroniczka*, s. 194, przyp. 141 – podaje, że zrezygnował w październiku 1766 roku z prezydencji i udał się do Markowic. Definitorium w 1767 roku ustanowiło go podprzeorem w Kcyni (AKKr 168, s. 402).

⁹⁵ Por. *Kroniczka*, s. 81 – pod datą 25 października 1766 roku Brokard był przedtem mistrzem nowicjatu w Poznaniu (w konwencie Bożego Ciała). *Kroniczka*, s. 156 – pod datą 12 grudnia 1768 roku podaje, że z powodu długotrwałej choroby złożył na ręce wizytującego prowincjała Albina od św. Kazimierza rezygnację z urzędu, która została przyjęta.

⁹⁶ *Kroniczka*, s. 77 – podaje, że w sierpniu 1766 roku na trzy miesiące wyjechał do Czech (wrócił 19 listopada 1766 roku). Zastępować go miał Longin od św. Marcina z Obór, który jednak już 6 września z polecenia prowincjała udał się do Kcyni. Przeor z konwentu Bożego Ciała w listopadzie 1766 roku zatrzymał powracającego Pafnucego od św. Placyda w konwencie, ponieważ w międzyczasie do rezydencji przybył Idzi od św. Michała. Ostatecznie 6 maja 1767 roku Pafnucy od św. Placyda został na stałe przypisany do konwentu Bożego Ciała, co było dla niego jednocześnie karą za niestosowne zachowanie, por. tamże, s. 69.

⁹⁷ Po wizytacji w lutym 1767 roku prowincjał z dniem 4 marca 1767 roku przeniósł go do konwentu Bożego Ciała w Poznaniu (*Kroniczka*, s. 89). Potwierdzają to akta definitorium z 1767 roku (AKKr 168, s. 402). Kloskowski nie identyfikuje Bonawentury od św. Jakuba (por. Kloskowski, s. 154, przyp. 28). Analizowane tu akta po raz pierwszy wspominają o nim na definitorium z 1753 roku jako studencie retoryki w Oborach (AKKr 168, s. 297). Założywszy, że najpóźniej do kwietnia tegoż roku był w nowicjacie, staje się wówczas możliwe datować jego wstąpienie do karmelitów najpóźniej na kwiecień 1752 roku. Ponieważ imię chrzcielne przyjmowano często jako predykat zakonny („od św. Jakuba” – w tym przypadku), stąd jest prawdopodobne, że chodzić może o Jakuba Holtzkiego (por. Kloskowski, s. 153, przyp. 21), występującego w spisie alumnów reszelskich (nr 4033): G. Lühr, *Die Schüler des Rösseler Gymnasiums nach dem Album der Marainischen Kongregation*, „Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands” 17 (1910) z. 1, s. 15. Z lektury akt prowincji można wnosić, że Bonawentura otrzymał święcenia kapłańskie między 1757 a 1759 rokiem, kapituła bowiem z 1757 roku wyznacza go jeszcze jako brata na studia do Poznania (AKKr 168, s. 333), ale definitorium w maju 1759 roku określa go już jako ojca (czyli po święceniach) na studium teologii moralnej do Kcyni (tamże, s. 342). Ostatni raz wymieniono go w aktach kapituły w 1769 roku, wyznaczając go na kaznodzieję świątecznego do Poznania w Bożym Ciele (tamże, s. 420).

⁹⁸ Przyszedł 6 maja 1766 roku na miejsce o. Pafnucego, por. *Kroniczka*, s. 69. Jego obecność jest jednak niepewna, ponieważ kapituła z 1766 roku wyznaczyła go do konwentu Bożego Ciała na dyrektora nowicjuszy (AKKr 168, s. 394).

⁹⁹ *Kroniczka*, s. 81 – podaje, że przybył z polecenia prowincjała z klasztoru w Markowicach.

Rok kapituły lub definitorium	Prezydent rezydencji	Pozostali zakonnicy
1767 ¹⁰⁰		<i>Iwo od św. Antoniego</i> ¹⁰¹ <i>Damazy od św. Franciszka</i> ¹⁰² Jan od św. Edwarda ¹⁰³
1768 ¹⁰⁴	<i>Arnold od św. Antoniego</i> ¹⁰⁵	Klemens od św. Poncjana ¹⁰⁶ <i>Justynian od [św. Szymona]</i> ¹⁰⁷ <i>Bonawentura od św. Jakuba</i> ¹⁰⁸ <i>Ekspedyt od św. Krystiana</i> ¹⁰⁹ <i>Chryzostom od św. Wojciecha</i> ¹¹⁰ <i>Ryszard [od św. Andrzeja]</i> ¹¹¹ <i>Marcin [od św. Piotra]</i> ¹¹²

¹⁰⁰ Por. AKKr 168, s. 402.

¹⁰¹ W rezydencji od 4 marca do 19 kwietnia i ponownie od 29 kwietnia do 5 czerwca 1767 roku; przybył na miejsce Bonawentury od św. Jakuba przeniesionego do konwentu Bożego Ciała, por. *Kroniczka*, s. 89, 94 oraz s. 195, przyp. 177. *Kroniczka*, s. 96 – przekazuje, że z polecenia prowincjała w czerwcu 1767 roku przeszedł do Kłodawy.

¹⁰² W rezydencji od 19 do 29 kwietnia 1767 roku, por. *Kroniczka*, s. 93.

¹⁰³ Jego przybycie (3 czerwca 1767 roku) potwierdza *Kroniczka*, s. 96. W marcu 1768 roku przeniesiony do konwentu Bożego Ciała w Poznaniu (*Kroniczka*, s. 126 – mówi o jego prośbie o przeniesienie skierowanej do prowincjała pod datą 1 marca 1768 roku), a definitorium w kwietniu 1768 roku wyznaczyło go do Płońska (AKKr 168, s. 407).

¹⁰⁴ Por. AKKr 168, s. 407.

¹⁰⁵ Po rezygnacji 12 grudnia 1768 roku Brokarda (por. *Kroniczka*, s. 156) na urząd prezydenta wprowadzono 14 grudnia 1768 roku Arnolda od św. Antoniego, por. tamże, s. 157.

¹⁰⁶ *Kroniczka*, s. 141 – pod datą 20 czerwca notuje jego przybycie i zaznacza, że „przybył chory”. *Kroniczka*, s. 161 – informuje, że zmarł 4 marca 1769 roku (por. też tamże, s. 198, przyp. 253). Kłoskowski podaje datę śmierci 5 marca 1770 roku, por. Kłoskowski, s. 184.

¹⁰⁷ W rezydencji od 7 do 18 marca 1768 roku, por. *Kroniczka*, s. 126. Później posłany do Kórniku do Teofili z Działyńskich Szoldrskiej Potulickiej, por. Kłoskowski, s. 217, przyp. 699. W rezydencji przebywał ponownie od 18 do 29 kwietnia, por. *Kroniczka*, s. 132. Definitorium w 1768 roku wyznaczyło go do Płońska (por. AKKr 168, s. 407).

¹⁰⁸ Od definitorium z 1767 roku Bonawentura od św. Jakuba przebywał w konwencie Bożego Ciała w Poznaniu (por. tamże, s. 402). Por. wyżej przyp. 96. W rezydencji ponownie w dniach 18-24 marca 1768 roku, por. *Kroniczka*, s. 127.

¹⁰⁹ Przebywał w rezydencji od kwietnia do maja 1769 roku, por. *Kroniczka*, s. 194, przyp. 132.

¹¹⁰ W rezydencji od 24 marca do 19 kwietnia i od 30 kwietnia do 7 maja, por. *Kroniczka*, s. 128. Chryzostom był wówczas lektorem teologii w konwencie Bożego Ciała w Poznaniu. Definitorium z 1768 roku wyznaczyło go do Bydgoszczy na kaznodzieję, dokąd udał się z Poznania w towarzystwie nowego przeora bydgoskiego Urbana od św. Jerzego (por. AKKr 168, s. 407, 408; *Kroniczka*, s. 135 z przyp. 251).

¹¹¹ W rezydencji od 10 do 18 maja i od 5 czerwca do 13 czerwca – miał tam zastępować nieprzybyłego jeszcze, a wyznaczonego przez definitorium, Klemensa od św. Poncjana, por. tamże, s. 138, 139, 141.

¹¹² W rezydencji od 18 maja do 5 czerwca, por. tamże, s. 138-139.

Rok kapituły lub definitorium	Prezydent rezydencji	Pozostali zakonnicy
1769 ¹¹³	Stefan od św. Alberta ¹¹⁴	<i>Henryk od św. Jana Chrzyciciela</i> ¹¹⁵ <i>Ekspedyt od św. Krystiana</i> ¹¹⁶ Arnold od św. Antoniego Walentyn od św. Agnieszki ¹¹⁷ Ubald od św. Jakuba ¹¹⁸ br. Maurycy od św. Gorgoniusza ¹¹⁹ <i>Aleksy od Nawiedzenia NMP</i> ¹²⁰
1770 ¹²¹	Konrad od św. Chryzogona	
1771 ¹²²	Anioł od św. Benedykta	Eustachy od św. Adriana Mikołaj od św. Antoniego
1772 ¹²³	Stefan od św. Alberta	Arnold od św. Antoniego ¹²⁴ Mikołaj od św. Antoniego Eustachy od św. Andrzeja ¹²⁵ br. Maurycy od św. Gorgoniusza ¹²⁶ br. Andrzej od św. Aleksandra ¹²⁷

¹¹³ Por. AKKr 168, s. 420.

¹¹⁴ Przybył do rezydencji 9 maja, a definitorium w roku następnym – 1770, ustanowiło go mistrzem nowicjatu przy konwencie Bożego Ciała w Poznaniu (tamże, s. 426).

¹¹⁵ W rezydencji od 11 marca do 11 maja 1769 roku. Dnia 11 maja opuścił rezydencję i udał się do Bydgoszczy jako podprzeor, por. *Kroniczka*, s. 161. *Kroniczka* zaznacza, że był w rezydencji łącznie pięć miesięcy, ale nie wskazuje dat pobytu, por. tamże, s. 165.

¹¹⁶ Przebywał w rezydencji od 11 kwietnia do 4 maja, oczekując na postanowienia kapituły, por. tamże, s. 163-164.

¹¹⁷ Przed kapitułą w 1769 roku przebywał w Trutowie (AKKr 168, s. 407) i prawdopodobnie stamtąd miał przybyć do Poznania. Ponieważ *Kroniczka* nie potwierdza jego przybycia, należy mniemać, że nigdy tam nie dotarł, mimo postanowienia kapituły. Zmarł 11 czerwca 1769 roku we wsi Rozkworowo. *Kroniczka* o jego śmierci nawet nie wspomina. Por. Kłoskowski, s. 250.

¹¹⁸ Przybył do rezydencji 12 czerwca 1769 roku ustanowiony przez kapitułę koadiutorem Arnolda od św. Antoniego (AKKr 168, s. 420), por. *Kroniczka*, s. 166. Definitorium z 1770 roku przeniosło go do Gdańska (tamże, s. 427). Zob. też Puziak, *Przeorzy karmelitańskiego konwentu w Bydgoszczy*, s. 288.

¹¹⁹ Por. *Kroniczka*, s. 168 – gdzie jest mowa o jego przybyciu pod datą 24 czerwca 1769 roku.

¹²⁰ Przybył do rezydencji 18 grudnia 1769 roku z polecenia prowincjała, por. *Kroniczka*, s. 185, 202. Zmarł 19 stycznia 1771 roku, por. Kłoskowski, s. 162.

¹²¹ Konrad od św. Chryzogona przyszedł z Markowic, gdzie był podprzeorem (por. AKKr 168, s. 426-427).

¹²² Por. tamże, s. 431.

¹²³ Por. tamże, s. 441.

¹²⁴ Zmarł 8 stycznia 1774 roku, por. Kłoskowski, s. 169.

¹²⁵ Prawdopodobnie błąd kopistów – chodzi o Eustachego od św. Adriana. Definitorium z 1773 roku przeniosło go do Obór (AKKr 168, s. 449).

¹²⁶ Definitorium w 1773 roku przeniosło go do Trutowa (tamże, s. 449), gdzie zmarł 28 grudnia 1773 roku, por. Kłoskowski, s. 226.

¹²⁷ Zmarł 11 stycznia 1773 roku w Poznaniu, ale nie jest pewne czy w rezydencji, czy w konwencie Bożego Ciała, por. Kłoskowski, s. 165.

Rok kapituły lub definitorium	Prezydent rezydencji	Pozostali zakonnicy
1773 ¹²⁸		Jakub od św. Jana br. Władysław od św. Jana ¹²⁹
1774 ¹³⁰		Mikołaj od św. Antoniego
1775 ¹³¹	Joachim od św. Franciszka	Mikołaj od św. Antoniego Albert od św. Pawła i Jana Leonard od św. Jana ¹³² br. Wiktor od św. Józefa
1776 ¹³³	Awertan od św. Piotra i Pawła	
1778 ¹³⁴	Stefan od św. Alberta ¹³⁵	Antonin od św. Kazimierza ¹³⁶ Albert od św. Jana i Pawła ¹³⁷ Leonard od św. Jana br. Wiktor od św. Jana ¹³⁸
1779 ¹³⁹		br. Andrzej od św. Michała
1780 ¹⁴⁰		Wiktor od św. Antoniego ¹⁴¹
1781 ¹⁴²	Stefan od św. Alberta	Chryzostom od św. Adalberta ¹⁴³ Wiktor od św. Antoniego Leonard od św. Jana br. Andrzej od św. Michała

¹²⁸ Por. AKKr 168, s. 449.

¹²⁹ Raczej br. Władysław od św. Józefa. Definitorium z 1774 roku przeniosło go do Lipia (tamże, s. 456).

¹³⁰ Por. tamże, s. 456.

¹³¹ Por. tamże, s. 468.

¹³² Zmarł w 1810 roku, por. Kloskowski, s. 219.

¹³³ Por. AKKr 168, s. 473.

¹³⁴ Por. tamże, s. 487.

¹³⁵ Kapituła ustanowiła Stefana od św. Alberta jednocześnie prokuratorem i syndykiem prowincji, por. AKKr 168, s. 486.

¹³⁶ Kloskowskiemu znany jako „Antoni”; zmarł 11 sierpnia 1778 roku, por. Kloskowski, s. 167.

¹³⁷ Zmarł 7 września 1778 roku, por. tamże, s. 160.

¹³⁸ Nieznany Kloskowskiemu; prawdopodobnie tożsamy z Wiktorem od św. Józefa, który zmarł 31 sierpnia 1778 roku, por. tamże, s. 252.

¹³⁹ Por. AKKr 168, s. 492.

¹⁴⁰ Por. tamże, s. 495.

¹⁴¹ Jednocześnie ustanowiony wicesyndykiem prowincji, por. tamże, s. 495.

¹⁴² Por. tamże, s. 512.

¹⁴³ Na definitorium w 1783 roku Chryzostom został IV definitorem (tamże, s. 524).

Rok kapituły lub definitorium	Prezydent rezydencji	Pozostali zakonnicy
1784 ¹⁴⁴	Stefan od św. Adalberta ¹⁴⁵	Jozafat od św. Norberta ¹⁴⁶ Mikołaj od św. Antoniego Donat od św. Jana ¹⁴⁷ br. Bernardyn od św. Jerzego ¹⁴⁸
1785 ¹⁴⁹		Leonard od św. Jana
1787 ¹⁵⁰	Stefan od św. Adalberta	Mikołaj od św. Antoniego ¹⁵¹ Wincenty od św. Jakuba ¹⁵² Leonard od św. Jana br. Piotr od św. Jakuba
1789 ¹⁵³		Edward od św. Tomasza ¹⁵⁴ Adalbert [Wojciech] od św. Ignacego
1790 ¹⁵⁵	Stefan od św. Alberta	Edward od św. Tomasza ¹⁵⁶ Adalbert od św. Ignacego ¹⁵⁷ Leonard od św. Jana br. Andrzej od św. Michała
1791 ¹⁵⁸		Walerian od św. Jana
1793 ¹⁵⁹	Stefan od św. Adalberta	Edward od św. Tomasza Leonard od św. Jana Walerian od św. Jana br. Andrzej od św. Michała

¹⁴⁴ Por. tamże, s. 535.

¹⁴⁵ Nie przybył na kapitułę z powodu choroby (tamże, s. 526).

¹⁴⁶ Zmarł 27 stycznia 1787 roku, por. Kloskowski, s. 214.

¹⁴⁷ Definitorium z 1785 roku przeniosło go do Kcyni (AKKr 168, s. 542).

¹⁴⁸ Zmarł 8 sierpnia 1786 roku, por. Kloskowski, s. 173.

¹⁴⁹ Por. AKKr 168, s. 542.

¹⁵⁰ Por. tamże, s. 562.

¹⁵¹ Definitorium z 1789 roku przeniosło go do Kłodawy (tamże, s. 572).

¹⁵² Definitorium z 1789 roku przeniosło go do Gdańska (tamże, s. 572).

¹⁵³ Por. tamże, s. 572.

¹⁵⁴ Edward od św. Tomasza został jednocześnie prokuratorem i syndykiem prowincji. Jako odpowiedzialny za prace budowlane miał załatwiać wszystkie sprawy w sądach cywilnych, omawiając je z prezydentem rezydencji i Adalbertem od św. Ignacego (tamże, s. 572).

¹⁵⁵ Por. tamże, s. 586.

¹⁵⁶ Kapituła przedłużyła na następną kadencję urzędy prokuratorskie i syndyków prowincji Edwarda od św. Tomasza i Adalberta od św. Ignacego (tamże, s. 583).

¹⁵⁷ Definitorium w 1791 roku przeniosło go do konwentu Bożego Ciała na kaznodzieję świątecznego (tamże, s. 588).

¹⁵⁸ Por. tamże, s. 589.

¹⁵⁹ Por. tamże, s. 604.

Rok kapituły lub defensorium	Prezydent rezydencji	Pozostali zakonnicy
1796 ¹⁶⁰	Stefan od św. Adalberta	Leonard od św. Jana Edward od św. Tomasza Walerian od św. Jana ¹⁶¹ br. Andrzej od św. Michała ¹⁶²
1797 ¹⁶³		Ekspedyt od św. Chrystiana Rafał od św. Jana Longin od św. Józefa ¹⁶⁴ Wincenty od św. Jakuba br. Cyryl od św. Józefa ¹⁶⁵
1798 ¹⁶⁶		br. Andrzej od św. Michała
1799 ¹⁶⁷	Felicjan od św. Jakuba [Andrzejewski]	Leonard [od św. Jana] Edward [od św. Tomasza] Mateusz od św. Antoniego [od św. Macieja] ¹⁶⁸ br. Andrzej [od św. Michała]
1800 ¹⁶⁹	Anastazy [od św. Adalberta] Czekalski ¹⁷⁰	
1802 ¹⁷¹	Anastazy [od św. Adalberta] Czekalski	Edward [od św. Tomasza] Grabowski Leonard [od św. Jana] Graff br. Andrzej [od św. Michała] Fries

¹⁶⁰ Por. tamże, s. 615.

¹⁶¹ Definitorium w 1797 roku przeniosło go do Bydgoszczy (tamże, s. 619).

¹⁶² Definitorium z 1797 roku przeniosło go do Kcyni (tamże, s. 619).

¹⁶³ Por. tamże, s. 619. Prawdopodobnie z powodu pożaru w konwencie Bożego Ciała, przeniesiono część zakonników do innych placówek, w tym do rezydencji, por. T. Ratajczak, *Kościół Bożego Ciała w Poznaniu*, Poznań 2014, s. 42; A. Kusztelski, *Kościół Bożego Ciała w Poznaniu, późnośredniowieczne sanktuarium, jagiellońska fundacja. Historia i architektura*, „Nasza Przeszłość”, 94 (2000) s. 177-178.

¹⁶⁴ Definitorium z 1798 roku przypisało go do konwentu w Gdańsku (AKKr 168, s. 625).

¹⁶⁵ Definitorium z 1798 roku przeniosło go do konwentu Bożego Ciała w Poznaniu (tamże, s. 625).

¹⁶⁶ Por. tamże, s. 625.

¹⁶⁷ Akta kapituły z 1799 roku w analizowanym rękopisie AKKr 168 wymieniają tylko imiona zakonników (por. tamże, s. 630), predykaty podano za: APB 430/59, s. 56 i AKKr 171, s. 100v.

¹⁶⁸ Predykat „od św. Macieja” (APB 430/59, s. 56) jest najprawdopodobniej błędem kopisty; w rękopisie oborskim widnieje „Mateusz od św. Antoniego”, por. AKKr 171, s. 100v.

¹⁶⁹ Akta defensorium z 1800 roku po raz pierwszy wymieniają zakonników bez predykatu, a z nazwiskami (z polecenia władz pruskich), por. AKKr 168, s. 635-637.

¹⁷⁰ Poprzedni prezydent – Felicjan od św. Jakuba Andrzejewski – został ustanowiony podprezorem w konwencie Bożego Ciała (tamże, s. 636), dlatego na ostatniej sesji defensorium – po wyborze przeorów – nastąpiło ustanowienie nowego prezydenta: Anastazego od św. Adalberta Czekalskiego (tamże, s. 637).

¹⁷¹ Por. tamże, s. 643. Akta kapituły podają zmienioną nazwę prowincji – już nie prowincja wielkopolska, a Prus Południowych (por. tamże, s. 640).

Rok kapituły lub definitorium	Prezydent rezydencji	Pozostali zakonnicy
1803 ¹⁷²		Eutymiusz [od św. Józefa] Schultz
1805 ¹⁷³	Albin [od św. Ludwika] Woyciechowski	Edward [od św. Tomasza] Grabowski ¹⁷⁴ Leonard [od św. Jana] Granz ¹⁷⁵ Benedykt [od św. Józefa] Blaudau ¹⁷⁶ br. Andrzej [od św. Michała] Fris
1808 ¹⁷⁷	Albin [od św. Ludwika] Woyciechowski	Edward [od św. Tomasza] Grabowski Leonard [od św. Jana] Graff br. Andrzej [od św. Michała]
1811 ¹⁷⁸	Baltazar [od św. Józefa] Nowca	Edward [od św. Tomasza] Grabowski Leonard [od św. Jana] Graf ¹⁷⁹ br. Andrzej [od św. Michała][Friess]
1812 ¹⁸⁰		Daniel [od św. Franciszka] Behm
1814 ¹⁸¹	Edward [od św. Tomasza] Grabowski	Albin [od św. Ludwika] Woyciechowski Daniel [od św. Franciszka] Böhm ¹⁸² br. Andrzej [od św. Michała] Fries ¹⁸³

¹⁷² Por. tamże, s. 646.

¹⁷³ Por. tamże, s. 655.

¹⁷⁴ Zmarł 17 lipca 1822 roku, por. Kloskowski, s. 193.

¹⁷⁵ Prawdopodobnie pomyłka kopisty, raczej: „Graw” (por. tamże, s. 219) lub „Graff” (por. n.p. AKKr 168, s. 680 lub AKKr 171, s. 126).

¹⁷⁶ Nieznany Kloskowskiemu, a różny od Benedykta od św. Józefa Świerbiela, który zmarł w 1795 roku (por. Kloskowski, s. 173). Predykat „od św. Józefa” dla Benedykta Blaudaua wynika z porównania akt za lata 1799, 1702 i 1805, ponieważ w aktach kapituły w 1799 roku po raz pierwszy pojawia się kleryk profes o tym imieniu (AKKr 168, s. 631; APB 430/59, s. 57). Definitorium 1806 roku przeniosło go do Gdańska (AKKr 168, s. 660; AKKr 171, k. 116v).

¹⁷⁷ W rękopisie warszawskim brak wzmianki o składzie osobowym rezydencji, jest natomiast w tym oborskim, por. AKKr 171, k. 119v.

¹⁷⁸ Formalnie było to „definitorium kapitulne”, którego akta podają zwyczajowe spisy składów poszczególnych konwentów (dla rezydencji: AKKr 168, s. 680, por. AKKr 171, k. 123v).

¹⁷⁹ Zapis kapituły o przydzieleniu Leonarda do rezydencji przeczy dacie śmierci podanej przez Kloskowskiego: 10 maja 1810 roku, por. Kloskowski, s. 219. W AKKr 171, k. 126r – podana została data śmierci Leonarda 10 maja 1812 roku.

¹⁸⁰ Postanowienia definitorium dla rezydencji (AKKr 168, s. 682) wraz z całym jej składem są potwierdzone w źródłach cytowanych i edytowanych w publikacji: Neumann, *Wykaz personalny*, s. 409.

¹⁸¹ Por. AKKr 168, s. 684.

¹⁸² Definitorium w 1815 roku przeniosło go do konwentu Bożego Ciała (tamże, s. 686), por. AKKr 171, k. 131r.

¹⁸³ Zmarł 30 października 1814 roku, por. Kloskowski, s. 165.

Rok kapituły lub definitorium	Prezydent rezydencji	Pozostali zakonnicy
1817 ¹⁸⁴	Izydor [od św. Macieja] Neuman ¹⁸⁵	Albin [od św. Ludwika] Woyciechowski Edward [od św. Tomasza] Grabowski ¹⁸⁶

Legenda: lata wytłuszczone są latami kapituł, pozostałe – definitoriów. Kursywą wprowadzono dane zaczerpnięte z *Kroniczki* i nieobecne w aktach kapituł oraz definitoriów. Pod uwagę wzięto główny tekst *Kroniczki*, opuszczając inne informacje, podane przez jej edytora.

Źródło: AKKr, *Decretale provinciae strictioris observantiae*, sygn. 168.

W aktach prowincjalnych po 1817 roku nie wymienia się już więcej osobno zakonników przebywających w rezydencji. Akta definitorium z 1824 roku wyszczególniają zresztą jedynie przeora poznańskiego Fortunata [od św. Franciszka] Lesnau¹⁸⁷. Z kolei akta definitorium w 1827 roku podają, że jedynie F. Lesnau i Cyryl [od św. Józefa] Golonka pozostali w Poznaniu¹⁸⁸. Podobnie akta kolejnego definitorium z 1828 roku¹⁸⁹, wymieniając skład wspólnoty poznańskiej (bez specyfikacji czy chodzi o konwent Bożego Ciała, czy o rezydencję Krwi Chrystusa), ograniczają się do podania przeora Lesnau i podprzeora C. Golonki. Również akta kapituły z 1832 roku¹⁹⁰ powtarzają tę informację, dodając jedynie wzmiankę o br. Antonim Zakrzewskim jako członku wspólnoty¹⁹¹. Definitorium z listopada 1833 roku przekazało Golonce praktyczną władzę przeora z powodu słabości zdrowia Lesnau¹⁹², który wkrótce zmarł (24 listopada 1833 roku). Po śmierci Lesnau Golonka przeniósł się do rezydencji¹⁹³. Na kapitule w 1835 roku Golonka był tytułowany przeorem poznańskim, który choć nie przybył na to zgromadzenie, został ponownie wyznaczony na ten urząd¹⁹⁴. Ani definitorium z 1837 roku,

¹⁸⁴ Por. AKKr 168, s. 689.

¹⁸⁵ Zmarł 26 kwietnia 1819 roku, por. Kloskowski, s. 211.

¹⁸⁶ Zmarł 17 lipca 1822 roku, por. tamże, s. 193.

¹⁸⁷ Por. AKKr 168, s. 699; Kloskowski, s. 201.

¹⁸⁸ Por. AKKr 168, s. 706. Dla Cyryla Golonki, por. Kloskowski, s. 189.

¹⁸⁹ Por. AKKr 168, s. 712.

¹⁹⁰ Por. tamże, s. 727.

¹⁹¹ Akta kolejnej kapituły z 1835 roku wyznaczają Antoniego [od św. Franciszka] Zakrzewskiego do Kcyni (tamże, s. 742), a definitorium nadzwyczajne z 1837 roku wymienia go wśród zmarłych współbraci (zm. 17 listopada 1837 roku; tamże, s. 750). Por. Kloskowski, s. 167.

¹⁹² Por. AKKr 168, s. 734.

¹⁹³ Por. *Nekrolog ś.p. ks. Cyrylla Golonki, karmelity*, „Gazeta Kościelna”, 1 (1843) nr 49, s. 390, <https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/228334/edition/210071> (dostęp: 20.09.2021); M. Noskowicz, *Najświętsze trzy Hostje 1399*, Poznań 1926, s. 96.

¹⁹⁴ Por. AKKr 168, s. 738, 741. Razem z o. Cyrylem jest wzmiankowany Serafin Geburowski (por. tamże, s. 741), nieznany Kloskowskiemu. Chodzi o ks. Łukasza Geburowskiego, który został wymieniony w aktach definitorium z 1828 roku jako diakon w konwencie warszawskim (tamże, s. 713), a w aktach kapituły z 1832 roku jako jeden z kaznodziejów konwentu warszawskiego (tamże, s. 725). W literaturze podaje się datę jego święceń kapłańskich, czyli 1828 rok. Po 1833 roku przeszedł do pracy w diecezji. Ostatecznie wiele lat pracował w parafii Brody Poznańskie – tam jest wymieniany od 1837 roku, por. *Ordo Officii Divini ad Usus Almae Ecclesiae Metropolitanae et*

ani kapituła z 1841 roku nie wspominają już o wspólnocie poznańskiej, a nawet o Golonce. Golonka był ostatnim mieszkającym w Poznaniu karmelitą i zmarł w rezydencji 27 listopada 1843 roku¹⁹⁵.

Uwagi o prezydentach rezydencji

Po raz pierwszy w analizowanych aktach użyto tytułu „prezydent” w postanowieniach kapituły w 1733 roku, w odniesieniu do Gabriela od św. Cyryla, który pełnił tę rolę aż do 1751 roku. Przedtem funkcja przełożonego domu była określana po prostu jako „rezydent”.

Na dwudziestu pięciu znanych przełożonych rezydencji (do 1817 roku), wymienianych w aktach i w *Kroniczce*, dziewięciu pełniło tę funkcję więcej niż jedną kadencję. Średni czas sprawowania urzędu wynosi około czterech i pół roku, czyli półtoiej kadencji. Okresy rządów są liczone zasadniczo wielokrotnościami trzyletnich kadencji, a wszelkie nieregularności wiążą się z wypadkami losowymi, w tym ze śmiercią przełożonego rezydencji. Najdłużej zarządzał rezydencją Stefan od św. Alberta (wymieniany również jako Stefan od św. Adalberta [Wojciecha]). Był ustanawiany łącznie aż jedenaście razy, a swoją funkcję pełnił przez prawie 28 lat (choć z przerwami, a w sposób ciągły najdłużej w latach 1778-1799). Zaraz po nim trzeba wymienić Gabriela od św. Cyryla, który był wybierany siedem razy, a łącznie był prezydentem rezydencji przez 20 lat (w tym nieprzerwanie w latach 1733-1751). Siedmiu innych zakonników było ustanawianych dwukrotnie, w tym trzech w kadencjach bezpośrednio po sobie następujących (Michał od św. Augustyna, Anastazy od św. Brokarda i Albin od św. Ludwika). Jeden (Anastazy od św. Wojciecha) rozpoczął urzędowanie między kapitułami i został zatwierdzony na następną kadencję, razem rządząc nieprzerwanie przez 5 lat (1800-1805). Kilku prezydentów (i przed 1733 rokiem rezydentów) pełniło przedtem lub później funkcję prowincjała (lub wikariusza prowincjała dla konwentów *strictioris observantiae*): Anioł od św. Grzegorza (przed 1700 rokiem oraz w latach 1709-1712), Gabriel od św. Cyryla (1712-1715), Joachim od św. Franciszka (1778-1781), Baltazar od św. Józefa (Nowca; 1814-1817)¹⁹⁶. Większość prezydentów było zakonnikami już zasłużonymi (wieloletni lektorzy filozofii i teologii lub kaznodzieje) i doświadczonymi w funkcjach kierowniczych (czy to jako przeorzy różnych konwentów, czy jako definitory prowincji). Prezydentami rezydencji ustanawiano zasadniczo zakonników dojrzałych: średnia wieku w momencie pierwszego mianowania wynosi nieco ponad 50 lat. Najmłodszym w momencie powołania był Anioł od św. Benedykta (38 lat) i tylko dwóch oprócz niego było ustanowionych poniżej

Archi-Dioec. Posnaniensis Pro Anno Domini MDCCCXXXVII, Poznań 1837, s. 59, <https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/196391/edition/182464> (dostęp: 20.09.2021). Zmarł 1 lipca 1899 roku, por. „Kościelny dziennik urzędowy dla Archidiecezyi Gnieźnieńskiej i Poznańskiej. Kirchliches Amtsblatt für die Erzdiözesen Gnesen und Posen”, 14 (1899) nr 7, s. 56, <https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/115188/edition/126048> (dostęp: 20.09.2021); *Lukasz (Serafin) Gieburowski*, <http://www.wtg-gniazdo.org/ksieza/main.php?akcja=opis&id=1049> (dostęp: 20.09.2021).

¹⁹⁵ Definitorium w 1845 roku podaje informację o jego śmierci, choć bez podania dokładnej daty (AKKr 168, s. 785). Por. Kloskowski, s. 189.

¹⁹⁶ Por. Puziak, *Uwagi o prowincjalach*, s. 165-194.

40. roku życia (Dionizy od św. Antoniego – 39 lat, i podobnie Joachim od św. Franciszka, który był jednak mianowany chyba raczej świadomie jako „przejściowy” przełożony – sprawował urząd około 6 miesięcy). Najstarszym w momencie wyboru był natomiast Awertan od św. Piotra i Pawła (71 lat), ale oprócz niego aż trzech zakonników zostało ustanowionych po 60. roku życia (Felicjan od św. Jakuba – 61 lat, Edward od św. Tomasza – 65 lat, Stanisław od św. Teresy – 67 lat). Dodać do tego trzeba Konrada od św. Chryzogona, który sześćdziesiąte urodziny obchodził w trzy miesiące po objęciu urzędu. Z pozostałych prezydentów ośmiu było w piątej dekadzie życia w momencie ustanawiania i dziewięciu w szóstej dekadzie. Siedmiu prezydentów zmarło na urzędzie (Gabriel od św. Cyryla – 1751, Antoni od św. Jana Ewangelisty – 1730, Stanisław od św. Teresy – 1761, Norbert od św. Walentyna – 1762, Konrad od św. Chryzogona – 1770, Stefan od św. Alberta – 1799, Izydor od św. Macieja – 1819). Warto zauważyć, że tylko dwóch prezydentów – i to w schyłkowym momencie – przebywało w niej także poza okresem swego przełożenia i tam zmarło: Albin od św. Ludwika Wojciechowski (1817) i Edward od św. Tomasza Grabowski (1822). Osobnym przypadkiem w tym względzie jest Arnold od św. Antoniego, syndyk prowincji, przez wiele lat mieszkający w rezydencji i tam zmarły w 1774 roku, który został ustanowiony prezydentem dla zaradzenia kryzysowej sytuacji i przez kilka miesięcy pełnił ten urząd (od grudnia 1768 roku do kapituły w kwietniu 1769 roku). Choć brak pewnych danych z pierwszych dwudziestu lat funkcjonowania rezydencji Krwi Chrystusa, to jednak nie wydaje się, by oprócz dwóch wspomnianych karmelitów (Albina i Edwarda), któryś z prezydentów przebywał w rezydencji później jako członek wspólnoty. Zupełnie inaczej mają się sprawy z innymi konwentami prowincji, gdzie często przeorzy po skończeniu swego urzędowania przebywają dalej lub po jakimś okresie powracają.

Do ciekawszych postaci wśród przełożonych rezydencji Krwi Chrystusa należy Gabriel od św. Cyryla, właściwie Paweł Kośliński, urodzony w 1674 roku. Człowiek wielkiego autorytetu i dobrze wykształcony, był lektorem teologii i kaznodzieją oraz mistrzem nowicjatu. Pełnił też funkcję przeora w innych konwentach (w Gdańsku: 1706-09 i 1718-21; Bydgoszczy: 1711-12; w konwencie Bożego Ciała w Poznaniu: 1721-24) oraz wikariusza prowincjalnego w latach 1712-1715¹⁹⁷. Inną interesującą postacią był Stanisław od św. Teresy, właściwie Jan Opaliński, z rodu Opalińskich z Bnina. Stanisław (Jan) urodzony w 1690 roku, był w zakonie od 1711 roku, ale w prowincji austriackiej, dopiero około 1741 roku przeszedł do prowincji wielkopolskiej. Wielokrotny definitor, był w latach 1748-1751 przeorem poznańskim¹⁹⁸. Podobnych historii karier zakonnych można z analizowanych akt wyczytać więcej. Trudno jednak, bazując wyłącznie na nich, wskazać inne fakty sprzyjające tym karierom niż osobisty autorytet i charyzmat w połączeniu z wykształceniem, sprawnością organizacyjną, czy pochodzeniem z elit szlacheckich.

¹⁹⁷ Por. AKKr 168, *passim*; Kloskowski, s. 203.

¹⁹⁸ Por. AKKr 168, *passim*; Kloskowski, s. 244. Z nekrologu przytoczonego przez Kloskowskiego wynikałoby, że bratem Stanisława był Karol Opaliński, starosta śremski, dobrodziej karmelitów poznańskich, który po powodzi w 1736 roku finansował remont kościoła i konwentu Bożego Ciała. Por. L. Rankowski, *Opis kościoła Bożego Ciała w Poznaniu*, Poznań 1930, s. 16.

Uwagi o innych zakonnikach

W analizowanych aktach, oprócz samych prezydentów, zostało wymienionych jako mieszkańców rezydencji prawie 80 innych zakonników (58 ojców i 18 braci zakonnych). Jest oczywiście niemożliwe podanie szczegółowych informacji o nich wszystkich. Dokonanie innych zestawień – z rodzaju statystycznych – jest również nierealne, chociażby z powodu niekonsekwencji zapisów w aktach dotyczących funkcji czy przyznawanych tytułów. Dość powiedzieć, że wielu z tych zakonników pełniło rolę syndyka prowincji (lub jego zastępcy czy też pomocnika) oraz prokuratora (co jest jednak określeniem niejednoznacznym: 1. w sensie syndyka, 2. w sensie ekonoma domu lub prowincji). Są to: Franciszek od Niepokalanego Poczęcia, Arnold od św. Antoniego, Jan od św. Edwarda, Edward od św. Mateusza, Romuald od św. Szymona, Anastazy od św. Jana Nepomucena, Ubald od św. Jakuba, Mikołaj od św. Antoniego, Wiktor od św. Antoniego, Edward od św. Tomasza. Kilka razy pojawia się określenie „terminariusz” (równoznaczne w aktach z funkcją kwestarza) przy następujących zakonnikach: br. Andrzej od św. Aleksandra, br. Maurycy od św. Gorgoniusza, Cyryl od św. Józefa. Dwa razy występuje zapis o funkcji zakrystiana: Edward od św. Mateusza (1745) i Teodor od św. Cecylii (1749). Raz, jeden z zakonników jest określony jako organista: Patryk od św. Grzegorza (1745). Raz też jeden z braci zakonnych jest opisany jako krawiec – br. Maurycy od św. Gorgoniusza (1769).

Niektórzy z tych zakonników przebywali w rezydencji wiele lat, zwłaszcza syndycy, jak np. Arnold od św. Antoniego (po raz pierwszy ustanowiony w 1739 roku, ponownie w latach 1746-1747 i w końcu od 1751 roku aż do śmierci w 1774 roku, spędzając w rezydencji łącznie około 30 lat). Rekordzistą jest jednak Leonard od św. Jana, który był ustanawiany łącznie trzynastą raz (w rezydencji od 1775 roku do śmierci w 1810 lub 1811 roku – łącznie około 35 lat). Edward od św. Tomasza był powoływany dziesięć razy (w latach 1789-1819), sześć razy – Mikołaj od św. Antoniego (1771-1789), cztery razy – Franciszek od Niepokalanego Poczęcia (1742-1754). Inni ojcowie byli wyznaczani w mniejszym stopniu (generalnie dwa, trzy razy), a często tylko raz. Spośród braci zakonnych aż dwanaście razy był ustanawiany br. Andrzej od św. Michała (1779-1814), przy czym dwa jego powroty (1796 i 1798) nastąpiły po krótkich, około rocznych przerwach. Wszyscy inni bracia zakonnicy byli wybierani raz lub dwa razy. Jedynie br. Andrzej od św. Aleksandra był ustanowiony trzy razy (1763, 1766, 1772).

Autor *Kroniczki*

Pełen tytuł *Kroniczki* sugeruje, że jej pierwszym autorem, a przynajmniej inicjatorem, był Anastazy od św. Brokarda¹⁹⁹ – jeden z bardziej świątłych zakonników prowincji. Urodził się w 1692 roku, jako Michał Bretschneider, w Lidzbarku Warmińskim. Kształcił się w kolegium jezuickim w Reszlu. Profesję zakonną złożył w 1714 roku. Studiował w Gdańsku i Warszawie. Po 1724 roku pracował jako lektor filozofii i teologii w Gdańsku, a potem w Poznaniu i Warszawie. Był prze-

¹⁹⁹ *Diariusz rezydencji Przenajświętszej Krwi Chrystusa spisany za owocnej prezydencji Przewielebnego o. Anastazego od św. Brocarda, sławnego lektora świętej teologii, w roku 1754 od zyskania przez rodzaj ludzki zbawienia – Kroniczka*, s. 1.

orem w Warszawie (1736-1739), Oborach (1739-1742 oraz 1745-1748) i ponownie w Warszawie (1748-1751). Wszędzie dał się poznać jako dobry administrator, człowiek wysokiej kultury intelektualnej i świadomości artystyczno-historycznej. Może dlatego zainicjował w latach swoich rządów w rezydencji (1751-1757) spisanie bądź uporządkowanie jej kroniki. Po 1757 roku aż do śmierci przebywał w konwencie w Bydgoszczy. Zmarł 7 kwietnia 1764 roku²⁰⁰.

Drugim promotorem, jeśli nie autorem *Kroniczki*, według jej edytora Jacka Wiesiołowskiego, był Stefan od św. Alberta, w świecie Bartłomiej Sebastiański, urodzony w 1715 roku. Po studiach w Gdańsku i Warszawie był kaznodzieją warszawskich brygidek, a potem lektorem filozofii i teologii w Gdańsku i Poznaniu. Wielokrotny definitor, kaznodzieja, promotor bractwa szkaplerznego i mistrz nowicjatu. Był przeorem w Gdańsku (1757-60), w Poznaniu w konwencie Bożego Ciała (1760-63 i 1775-78) i Oborach (1766-69). Jego osobisty autorytet zagwarantował mu kolejne nominacje na prezydenta rezydencji najdłużej tam rządzącego i tam zmarłego 4 lutego 1799 roku²⁰¹. Nie można pominąć faktu, że to od początku jego prezydencji w 1763 roku rozpoczyna się systematyczne prowadzenie *Kroniczki*²⁰².

Jednak, według J. Wiesiołowskiego, faktycznym autorem największej części tekstu *Kroniczki* miałby być Arnold od św. Antoniego, czyli Antoni Gurski lub Górski. Urodzony w 1709 roku, profesję zakonną złożył w 1726 roku. Studiował w Poznaniu i tam otrzymał święcenia kapłańskie 6 stycznia 1733 roku²⁰³. Był kaznodzieją najpierw w Oborach (1733-1736), a potem w Lipiach (1736-1739). W 1739 roku trafił do pomocy w rezydencji. W latach 1742-1748 pracował kolejno w Oborach, Bydgoszczy, krótko w rezydencji (1746) i w Gdańsku. W 1748 roku kapituła skierowała go do Poznania (konwent Bożego Ciała) jako pomocnika syndyka prowincji. Definitorium w maju 1749 roku postanowiło, że w przypadku nieobecności ówczesnego syndyka – Franciszka od Niepokalanego Poczęcia – Arnold będzie przebywał w rezydencji²⁰⁴. Od 1751 roku był na stałe związany z rezydencją aż do swej śmierci 8 stycznia 1774 roku²⁰⁵.

Nieścisłości *Kroniczki*

Kroniczka w tytule sugeruje, że zawiera zapiskiienne począwszy od 1754 roku. W rzeczywistości charakter wzmianek codziennych jest zachowany jedynie dla okresu od 11 maja 1763 roku do 29 grudnia 1769 roku. Cenna jakkolwiek jest jej część wstępna, która pokazuje starania o ustanowienie rezydencji i początki jej funkcjonowania aż do 1763 roku²⁰⁶. Niestety informacje podane przez autora *Kroniczki* dla okresu do 1763 roku często są pozbawione dat dziennych, a nawet

²⁰⁰ Por. *Kroniczka*, s. VI-VII; AKKr 168, passim. Zob. też: Kloskowski, s. 164; M. Krajewski, *Anastazy*, w: *Dobrzyński słownik biograficzny. Ludzie europejskiego regionu*, Włocławek 2002, s. 58.

²⁰¹ Por. AKKr 168, passim; Kloskowski, s. 244.

²⁰² Por. *Kroniczka*, s. 28nn.

²⁰³ Kloskowski podaje też drugą informację o święceniach: 20 grudnia 1732 roku w katedrze gnieźnieńskiej z rąk bp. Józefa Trzcńskiego, por. Kloskowski, s. 169, przyp. 165.

²⁰⁴ AKKr 168, s. 266.

²⁰⁵ Por. Kloskowski, s. 169.

²⁰⁶ Por. *Kroniczka*, s. 1-28.

rocznych. W kilku miejscach wiadomości podane w *Kroniczce* nie zgadzają się z tymi zawartymi w aktach prowincjalnych.

Jeden fragment *Kroniczki* jest w konfrontacji z danymi zebranymi z badanych akt szczególnie problematyczny (i co do chronologii, i co do identyfikacji osób):

Po tym, jak miejsce owo stało się własnością konwentu, Wielebny o. Stefan od św. Alberta, podówczas przeor klasztoru, wyznaczył do rezydencji Wielebny o. Dionizego od św. Antoniego, później wielokrotnego przeora i definiatora prowincji, który razem z bratem świeckim mieszkał tu w wielkim ubóstwie... (...).

Po zabranii wspomnianego ojca na asystenta Przewielebny o. prowincjała karmelitów trzewickich dawnej obserwacji, dość ciasną rezydencję, posiadającą jedynie trzy cele, jeszcze niezbyt oporządzone, przejął Wielebny o. Korneliusz [od św. Antoniego]. Ten jednak niebawem zmarł w tutejszej rezydencji. Na miejsce zmarłego przybył starzec, Wielebny o. Michał od św. Augustyna. Przydzielono mu jako towarzysza o. Stanisława od św. Doroty. Po przeniesieniu Wielebny o. Michała do klasztoru, przez trzy lata przebywał w rezydencji, po zakończeniu sprawowania urzędu przeora, Przewielebny o. Gabriel od św. Cyryla, były wiceprowincjał.

Następnie odszedł do Bydgoszczy, a na jego miejsce wyznaczono o. Antoniego [od św. Jana Ewangelisty], który pełnił w klasztorze urząd podprzeora, za przeora Wielebny o. Erazma [od św. Trójcy]. Po kilku latach przebywania w rezydencji, o. Antoni zasnął w Panu. Po jego śmierci przyszedł o. Bartłomiej od św. Adriana, kaznodzieja i mistrz nowicjatu²⁰⁷.

Autor *Kroniczki* jednoznacznie stwierdza, że Dionizy od św. Antoniego był pierwszym przełożonym rezydencji w 1704 roku²⁰⁸. Analizowane akta prowincjalne nie podają nam żadnej informacji na ten temat. Z akt zgromadzenia kapitulnego w 1703 roku wynika jedynie, że Dionizy został ustanowiony podprzeorem w konwencie Bożego Ciała²⁰⁹. Kolejny zapis jego dotyczący pojawia się w aktach kapituły z 1706 roku, która ustanowiła go podprzeorem w Oborach²¹⁰. Myli się więc autor *Kroniczki*, podając, że bezpośrednio z rezydencji Dionizy został powołany na asystenta prowincjała. W analizowanych aktach nie mamy żadnych relatywnych zapisów ani z kapituły 1709 roku, ani tej z 1712 roku, które Dionizego w ogóle nie wymieniają w spisach składów osobowych konwentów. Dopiero w liście zwołującym kapitułę prowincji polskiej w 1713 roku znajdujemy potwierdzenie, że Dionizy był w tym czasie asystentem prowincjała (Fulgentego Miedzińskiego)²¹¹. Z kolei na zgromadzenie kapitulne w 1715 roku Dionizy przyjechał jako asystent wikariusza prowincjała (Gabriela od św. Cyryla)²¹². Na kapitule w 1715 roku został wybrany przeorem w Gdańsku na kadencję do 1718 roku. W latach 1718-1721 był przeorem w Warszawie, a w latach 1721-1724 podprzeorem w Gdańsku. W la-

²⁰⁷ Por. tamże, s. 14-17 (s. 15-16 zawierają jedynie ilustracje).

²⁰⁸ Por. tamże, s. 14.

²⁰⁹ Por. AKKr 168, s. 8.

²¹⁰ Por. tamże, s. 19.

²¹¹ Por. tamże, s. 47. Miedziński był prowincjałem od 1709 roku, por. B. Panek, *Prowincjałowie karmelitów na ziemiach polskich (1397-1997)*, „Saeculum Christianum”, 4 (1997) nr 2, s. 60.

²¹² Por. AKKr 168, s. 71.

tach 1724-1727 wchodził w skład konwentu w Bydgoszczy. W 1727 roku został ponownie wyznaczony do rezydencji. Ponieważ na kapitule w 1730 roku przyjechał już jako zastępujący przeora w Lipiach, co było prawdopodobnie związane z przyłączeniem tego konwentu do reformy w momencie powstania prowincji w 1728 roku, dlatego pojawia się pytanie o obsadę rezydencji po 1728 roku. Mamy bowiem prawo domniemywać, że Dionizy był Lipiach już od 1728 roku. W latach 1730-1733 był on tamtejszym przeorem. Od 1733 roku był II definitorem i jednocześnie magistrem nowicjatu w Gdańsku²¹³. Definitorium w 1735 roku przyjęło jego rezygnację z funkcji mistrza nowicjatu i wyznaczyło go do nowej fundacji w Jasińcu, gdzie przebywał przynajmniej do 1742 roku. Później aż do śmierci mieszkał w konwencie gdańskim. Zmarł 9 marca 1748 roku²¹⁴.

Wydanie *Kroniczki* identyfikuje następnego po Dionizym od św. Antoniego przełożonego rezydencji jako Korneliusza od św. Antoniego, który jednak nie mógł w tym czasie przejąć zarządu rezydencją, ponieważ dopiero w 1717 roku złożył profesję zakonną²¹⁵. W analizowanych aktach pojawia się on dopiero w zapisach kapituły z 1718 roku, przydzielony jako student do konwentu w Bydgoszczy²¹⁶. Akta zakonne przypisują go do rezydencji (i to wcale nie jako zarządzającego) dopiero w 1730 roku. Musiał to być jednak krótki pobyt, skoro jego nekrolog informuje o śmierci w 1732 roku w Kcyni. Analizowane źródła wymieniają natomiast Korneliusza od św. Eufemii, który zarządzał rezydencją od 1712 roku i tam zmarł w 1715 roku²¹⁷.

Czy bezpośrednio po Korneliuszu od św. Eufemii oraz jak długo po nim zarządzał rezydencją Michał od św. Augustyna – nie wiadomo. Z akt wynika, że zgromadzenie z 1715 roku wyznaczyło go na podprzeora do Obór, a do rezydencji – Klemensa od św. Poncjana, którego z kolei autor *Kroniczki* nie wspomina. Na zgromadzenie w 1718 roku przybyli obaj zakonnicy w charakterze socjuszy: Michał – poznańskiego, a Klemens – gdańskiego²¹⁸. Jednak sam fakt, że Michał jest opisany jako socjusz poznański nie jest w żaden sposób rozstrzygające, że był on jednocześnie przełożonym rezydencji. Akta tegoż zgromadzenia z 1718 roku zawierają natomiast wiadomość o mianowaniu Michała od św. Augustyna odpowiedzialnym za rezydencję na kolejną kadencję (1718-1721). Towarzyszy mu jednak nie Stanisław od św. Doroty (który, jako że złożył profesję dopiero w 1715 roku, był wówczas jeszcze klerykiem studiującym w Kcyni²¹⁹), tylko Marcin od św. Dydaka²²⁰. Michał od św. Augustyna zarządzał rezydencją jeszcze w następnej

²¹³ Por. Archivio Generale dell'Ordine Carmelitano, *Catalogus religiosorum Prov[inti]ae SS. Corp[oris] Ch[ris]ti Majoris Poloniae S.O.*, sygn. II Polonia Commune 1 comm. Prov. Poloniae Maioris, s. 1. (dzięki uprzejmości p. dr. Szymona Suleckiego).

²¹⁴ Por. AKKr 168, passim; Kloskowski, s. 191.

²¹⁵ O Korneliuszu od św. Antoniego, por. Kloskowski, s. 186.

²¹⁶ Por. AKKr 168, s. 82.

²¹⁷ Por. tamże, s. 43; Kloskowski, s. 186.

²¹⁸ Por. AKKr 168, s. 79.

²¹⁹ O Stanisławie od św. Doroty, por. Kloskowski, s. 243.

²²⁰ Por. AKKr 168, s. 81; Kloskowski, s. 224.

kadencji (1721-1724), a akta podają jako towarzyszącego mu br. Martyniana od Bolesnej Matki.

Autor *Kroniczki* notuje, że po Michale od św. Augustyna przełożonym rezydencji został Gabriel od św. Cyryla, były przeor w Poznaniu i „wiceprowincjał”. W aktach prowincji można znaleźć potwierdzenie tych informacji, jednocześnie porządkując sekwencję sprawowanych przez Gabriela urzędów. Rzeczywiście w latach 1712-1715 był on wikariuszem prowincjalnym dla reformy (a nie wiceprowincjałem – jak przetłumaczono w *Kroniczce*). W kadencji 1715-1718 przebywał w Gdańsku jako mistrz nowicjatu i prefekt studiów. A w kolejnej kadencji 1718-1721 był przeorem w Gdańsku, by potem zostać przeorem w Poznaniu (konwent Bożego Ciała) w latach 1721-1724. Zgodnie z treścią *Kroniczki*, znajdujemy potwierdzenie w aktach kapituły z 1724 roku, że został wyznaczony do rezydencji. Po zakończeniu kadencji przeniesiono go do Bydgoszczy, gdzie przebywał w latach 1727-1733, czyli przez dwie kadencje. Od 1733 roku ponownie był prezydentem rezydencji, łącznie przez sześć kolejnych kadencji.

Według *Kroniczki* przełożonym rezydencji po Gabrielu od św. Cyryla od 1727 roku miałyby być Antoni od św. Jana. Tymczasem akta kapituły z 1727 roku notują, że został wyznaczony na ten urząd Dionizy od św. Antoniego. Dopiero kapituła w 1730 roku wyznaczyła Antoniego od św. Jana na przełożonego rezydencji. Nie znajdujemy jednak w analizowanych aktach potwierdzenia dla wskazanego przez autora *Kroniczki* faktu, że pełnił on przedtem funkcje podprzeora w poznańskim konwencie Bożego Ciała. Zgadza się natomiast, że w latach 1727-1730 przeorem w tym konwencie był Erazm od Trójcy Świętej. Wyznaczonym w 1727 roku na podprzeora był natomiast Stanisław od św. Doroty (który według autora *Kroniczki* miał towarzyszyć już przedtem Michałowi od św. Augustyna). Jednocześnie ta sama kapituła 1727 roku wyznaczyła do konwentu Bożego Ciała tak wspomnianego już wyżej Michała od św. Augustyna, jak i Antoniego od św. Jana. Dodatkowo autor *Kroniczki* podaje, że Antoni od św. Jana po objęciu przełożenia rezydencji, przebywał w niej kilka lat, aż do swojej śmierci. Z analizy akt wynika jednak, że został on wyznaczony jako przełożony rezydencji dopiero w 1730 roku (co oczywiście nie musi zasadniczo zaprzeczać możliwości zamieszkiwania tam już przedtem, ale na mocy decyzji innej niż ta podjęta przez kapitułę w 1727 roku), na krótko przed śmiercią, zmarł bowiem już 1 grudnia 1730 roku²²¹.

Bartłomiej od św. Adriana, który według kronikarza miał objąć po Antonim od św. Jana zarząd rezydencją (jeszcze w grudniu 1730 roku?), był tymczasem przez kapitułę w 1730 roku wyznaczony na kaznodzieję w Bydgoszczy. *Kroniczka* jest na ten moment jedynym źródłem informującym o objęciu przez niego funkcji przełożonego w rezydencji na przełomie 1730 i 1731 roku po zmarłym o. Antonim. Chronologicznie następny zapis w analizowanych aktach dotyczący Bartłomieja pochodzi bowiem dopiero z 1733 roku, kiedy to został ustanowiony prokuratorem w Kłodawie. Definitorium w 1735 roku przeniosło go do konwentu Bożego Ciała w Poznaniu. Nie wyklucza to oczywiście prawdziwości informacji podanych przez autora *Kroniczki*, ale tylko pod warunkiem, że to prowincjał (w kadencji

²²¹ Por. Kloskowski, s. 168.

1730-1733 był to Erazm od Trójcy Świętej²²²) podjął odpowiednie decyzje już po odbyciu kapituły czy definitorium.

Szczegółowa konfrontacja tekstu *Kroniczki* z badanymi aktami, generuje szereg pytań i wątpliwości. Nie sposób rozwiązać tych trudności bez sięgnięcia do źródeł archiwalnych dotyczących poszczególnych konwentów. Wykracza to poza ramy przedstawianego tutaj badania.

Na koniec można dodać jeszcze uwagę o innym przełożonym rezydencji – Aniele od św. Grzegorza, wspomnianym przez edytora *Kroniczki*, a z jakichś nieznanых powodów pominiętego przez jej autora²²³. Anioł, urodzony w 1649 roku (profesja w 1675 roku), był przeorem w Oborach (po 1683 roku) i Bydgoszczy (1687-1691)²²⁴. Brak nam pewnych wiadomości o tym, co robił w latach 1691-1700. Dokument Augusta II w sprawie reformy konwentu warszawskiego wymienia go jako wikariusza prowincjała już przed 1700 rokiem²²⁵. Od 1702 roku był przełożonym konwentu warszawskiego (jako *vicarius prioris*) wprowadzającym reformę. W 1703 roku został przeorem warszawskim. W 1706 roku kapituła wyznaczyła go do konwentu Bożego Ciała w Poznaniu, ale brak jakiegokolwiek wzmianki, by był w tym czasie także przełożonym w rezydencji. Również pod wskazanym przez *Kroniczkę* rokiem 1708 brak w analizowanych aktach jakiegokolwiek potwierdzenia, by faktycznie był przełożonym rezydencji²²⁶. Prawdopodobnie edytor *Kroniczki* opierał się tu na innych archiwaliach (których nie wskazuje) niż akta prowincjalne, podając informację o pełnieniu funkcji prezydenta w tym czasie przez Anioła. W latach 1709-1712 Anioł był wikariuszem prowincjalnym, a następnie (1712-1715) asystentem Gabriela od św. Cyryla – wikariusza prowincjalnego. W 1715 roku został wyznaczony do Obór, gdzie zmarł 23 lutego 1717 roku. Jego nekrolog, cytowany przez Kloskowskiego, podaje, że był trzy razy wikariuszem prowincjalnym. Chodzi najprawdopodobniej o okres między 1691 a 1700 rokiem (co do którego nie mamy pewnej wiadomości źródłowej) oraz o kadencję w latach 1709-1712. Dyskusyjnym pozostaje utożsamienie go z Aniołem Stoińskim, proponowane przez Kloskowskiego²²⁷.

Zakończenie

Przedstawione informacje pozyskane z akt kapituł i definitoriów prowincji wielkopolskiej karmelitów trzewickowych *strictioris observantiae*, pozwalają

²²² Por. Puziak, *Uwagi o prowincjalach*, s. 175-176.

²²³ Por. *Kroniczka*, s. 189, przyp. 28. O Aniele, por. Kloskowski, s. 166.

²²⁴ Anioł był już w 1686 roku notowany jako *vic[arius] prior[is]* w bydgoskim konwencie, por. Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Bydgoszczy, *Liber perceptarum et expensarum Confraternitatis*, sygn. Rkp. 559/II, s. 22-23, <https://kpbc.umk.pl/dlibra/publication/6273/edition/31978> (dostęp: 10.09.2021); *Descriptus ex alio Libro insciendo ab anno domini 1672*, sygn. Rkp 578/II, s. 41, 44, <https://kpbc.umk.pl/publication/10376> (dostęp: 10.09.2021). Por. Z. Zygiewski, *Duchowieństwo w księgach brackich bydgoskich karmelitów*, „Kronika Bydgoska”, 30 (2008) s. 33 – gdzie jest wspomniany z predykatem: „od św. Jerzego” zamiast „od św. Grzegorza”.

²²⁵ Por. AKKr 168, s. 1.

²²⁶ Por. *Kroniczka*, s. 189, przyp. 28.

²²⁷ Por. AKKr 168, *passim*; Kloskowski, s. 166.

nam uściślić wiele szczegółów chronologicznych i zweryfikować sekwencję następstwa zakonników z rezydencji Krwi Chrystusa w Poznaniu, względem których *Kroniczka* jest osobnym oraz ciekawym świadectwem życia i pracy. Wszystkie te dane, zgromadzone na podstawie bardzo ograniczonej bazy źródłowej, z czasem będą musiały być skonfrontowane i – być może – poprawione lub uzupełnione w świetle innych archiwaliów.

REFERENCES / BIBLIOGRAFIA

Źródła archiwalne

- Archivio Generale dell'Ordine Carmelitano, Rzym²²⁸
sygn. II Polonia Commune 1 comm. Prov. Poloniae Maioris, *Catalogus religiosorum Prov[inti]ae SS. Corp[oris] Ch[ris]ti Majoris Poloniae S.O.*
Archiwum OO. Karmelitów w Krakowie (AKKr)
sygn. 168, *Decretale provinciae strictioris observantiae* [1700-1846].
sygn. 169, *Liber decretalis in quo ordinatione notabiles capitulorum provincialium congregationum etiam annualium etiam annualium et visitationum provincialium* [1742-1833].
sygn. 170, *Liber decretalis...* [1742-1781].
sygn. 171, *Liber decretalis...* [1769-1864].
sygn. 172, *Liber decretalis...* [1797-1862].
sygn. 173, *Protokoły kapituł prowincjalnych i posiedzeń defynitorów prowincji...* [1835, 20 IX – 24 VIII 1864].

Archiwum Państwowe w Bydgoszczy (APB)

- sygn. 430/59, *Acta Capituli Provincialis Provinciae Maioris Poloniae Sanctissimi Sacramenti ordinis Fratrum B. M. V. de Monte Carmelo S.O. Sub Praesidentia A.R.P. Bertholdi a So Adalberto S.I.L.I. Exprovincialis custodis Provinciae commisari Generalis in Conventu* [1793-1806].

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Bydgoszczy

- sygn. Rkp 578/II, *Descriptus ex alio Libro insciendo ab anno domini 1672*, <https://kpbc.umk.pl/publication/10376> (dostęp: 10.09.2021).
sygn. Rkp 559/II, *Liber perceptarum et expensarum Confraternitatis B M [Beate Mariae] Virginis Sacri Scapularis*, <https://kpbc.umk.pl/dlibra/publication/6273/edition/31978> (dostęp: 10.09.2021).

Źródła drukowane

- Acta Capitulorum Generalium Ordinis Fratrum B. V. Mariae de Monte Carmelo*, vol. 2: *Ab anno 1598 usque ad annum 1902*, ed. G. Wessels, Romae 1934.

²²⁸ Dzięki uprzejmości dr. Szymona Sułeckiego, archiwisty w Archiwum OO. Karmelitów w Krakowie.

- „Kościelny dziennik urzędowy dla Archidiecezyi Gnieźnieńskiej i Poznańskiej. Kirchliches Amtsblatt für die Erzdiözesen Gnesen und Posen”, 14 (1899) nr 7, <https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/115188/edition/126048> (dostęp: 20.09.2021).
- Kroniczka rezydencji Karmelitów Trzewickowych w Poznaniu przy kościele Najświętszej Krwi Pana Jezusa na ul. Żydowskiej*, oprac. J. Wiesiołowski, Poznań 2005.
- Nekrolog ś.p. ks. Cyrylla Golonki, karmelity*, „Gazeta Kościelna”, 1 (1843) nr 49, s. 390, <https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/228334/edition/210071> (dostęp: 20.09.2021).
- Ordo Officii Divini ad Usum Almae Ecclesiae Metropolitanae et Archi-Dioec. Posnaniensis Pro Anno Domini MDCCCXXXVII*, Poznań 1837, <https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/196391/edition/182464> (dostęp: 20.09.2021).

Opracowania

- Chodynicki Ignacy, *Wiadomość historyczna o fundacjach klasztorów Zakonu Karmelitańskiego*, Lwów 1846.
- Chomentowska Edyta, *Bibliografia schematyzmów zakonów męskich z ziem dawnej Rzeczypospolitej z lat 1718-1918*, Lublin 2016.
- Gach Piotr Paweł, *Kasaty zakonów na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej i Śląska 1773-1914*, Lublin 1984.
- Grzanka Bartłomiej, Grzanka Małgorzata, *Kłodawscy karmelicy w źródłach zakonnych z XVIII i XIX w. Przyczynek do badań nad strukturą kłodawskiego klasztoru*, „Rocznik Kolski”, 7 (2017) s. 59-86.
- Kloskowski Grzegorz, *Karmelicy trzewickowi prowincji wielkopolskiej w XVII-XIX wieku*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 98 (2012) s. 149-270.
- Kolak Waclaw, *Katalog archiwum klasztoru oo. Karmelitów w Krakowie „na Piasku” 1398-1945 (1988)*, Kraków 1997.
- Krajewski Mirosław, *Anastazy*, w: *Dobrzyński słownik biograficzny. Ludzie europejskiego regionu*, Włocławek 2002, s. 58.
- Krucki Łukasz, *Rubrycele i schematyzmy archidiecezyi gnieźnieńskiej. Katalog druków przechowywanych w Archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie*, Gniezno 2016.
- Kusztelski Andrzej, *Kościół Bożego Ciała w Poznaniu, późnośredniowieczne sanktuarium, jagiellońska fundacja. Historia i architektura*, „Nasza Przeszłość”, 94 (2000) s. 177-220.
- Lange Magdalena, *Źródła do dziejów zakonów w Polsce w Archiwum Archidiecezjalnym w Poznaniu*, „Ecclesia. Studia z dziejów Wielkopolski”, 4 (2009) s. 333-408.
- Librowski Stanisław, *Katalog rubrycel i schematy zmów diecezji i zakonów historycznej Polski znajdujących się w Księgozbiornie Podręcznym Archiwum Diecezjalnego we Włocławku. Część 1: Rubrycele i schematyzmy diecezjalne. Zeszyt 1: Diecezja augustowska – archidiecezja krakowska*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 23 (1971) s. 213-310.
- Librowski Stanisław, *Katalog rubrycel i schematyzmów diecezji i zakonów historycznej Polski znajdujących się w księgozbiornie podręcznym Archiwum Diecezjalnego we Włocławku. Część 1: Rubrycele i schematyzmy diecezjalne. Zeszyt 3: Diecezja podlaska – diecezja warmińska*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 25 (1972) s. 39-113.
- Łukasz (Serafin) Gieburowski, <http://www.wtg-gniazdo.org/ksieza/main.php?akcja=opis&id=1049> (dostęp: 20.09.2021).
- Neumann Piotr Franciszek, *Wykaz personalny klasztorów diecezji poznańskiej z 1812 roku. Rękopis OA II 40 w Archiwum Archidiecezjalnym w Poznaniu*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 79 (2003) s. 391-428.

- Noryskiewicz Jan Kanty, *Sekularyzacja klasztorów w Wielkopolsce przez rząd pruski*, „Przegląd Teologiczny”, 6 (1925) s. 249-282.
- Noskowicz Mieczysław, *Najświętsze trzy Hostje 1399*, Poznań 1926.
- Panek Bronisław, *Prowincjałowie karmelitów na ziemiach polskich (1397-1997)*, „Saeculum Christianum”, 4 (1997) nr 2, s. 43-83.
- Puziak Marcin, *Przeorzy karmelitańskiego konwentu w Bydgoszczy w latach 1728-1816 w świetle akt kapituł prowincjalnych*, „Studia Bydgoskie”, 10 (2016) s. 267-294.
- Puziak Marcin, *Uwagi o prowincjałach karmelitańskiej Wielkopolskiej Prowincji Najświętszego Sakramentu w XVIII w.*, „Studia Bydgoskie”, 11 (2017) s. 165-194.
- Rankowski Leon, *Opis kościoła Bożego Ciała w Poznaniu*, Poznań 1930.
- Ratajczak Tomasz, *Kościół Bożego Ciała w Poznaniu*, Poznań 2014.
- Smet Joachim, *I Carmelitani*, t. III/A, Roma 1996.
- Trajdos Tadeusz Mikołaj, *Legenda Bożego Ciała u poznańskich karmelitów i działalność kultowa klasztoru w I połowie XV w.*, „Kronika Miasta Poznania”, 60 (1992) nr 3-4, s. 27-44.
- Trajdos Tadeusz Mikołaj, *U zarania karmelitów w Polsce*, Warszawa 1993.
- Zyglewski Zbigniew, *Duchowieństwo w księgach brackich bydgoskich karmelitów*, „Kronika Bydgoska”, 30 (2008) s. 21-50.

NOTA O KARMELITACH REZYDENCJI KRWI CHRYSYSTUSA W POZNANIU W XVIII I XIX WIEKU

Streszczenie

Przechowywany w Archiwum Karmelitów na Piasku w Krakowie rękopis *Decretale provinciae strictioris observantiae* (sygn. 168) zawiera akta kapituł i definitoriów wielkopolskiej prowincji (a najpierw wikariatu) karmelitów *strictioris observantiae* z lat 1700-1846. Analiza tych akt pozwala zrekonstruować listę obsady osobowej poznańskiej rezydencji Krwi Chrystusa za lata 1712-1817, gdyż w aktach z tego okresu pojawiają się odpowiednie zapisy. Pozwala to uzupełnić i zweryfikować dane, jakie można wyselekcjonować z *Kroniczki rezydencji Karmelitów Trzewickowych w Poznaniu przy kościele Najświętszej Krwi Pana Jezusa na ul. Żydowskiej*, której edycję opublikował Jacek Wiesiołowski w 2005 roku. Oba teksty stanowią zasadniczą bazę źródłową, którą w ograniczonym zakresie uzupełniają analogiczne akta zakonne z innych rękopisów niż ten wymieniony (*Liber decretalis in quo ordinatione notabiles capitulorum provincialium congregationum etiam annualium etiam annualium et visitationum provincialium*, 1742-1833, sygn. 169; *Liber decretalis...*, 1742-1781, sygn. 170; *Liber decretalis...*, 1769-1864, sygn. 171; *Liber decretalis*, 1797-1862, sygn. 172; *Protokoły kapituł prowincjalnych i posiedzeń definitoriów prowincji*, 1835-1864, sygn. 173) oraz dane zgromadzone przez Grzegorza Kłoskowskiego w jego artykule z 2012 roku – *Karmelici trzewickowi prowincji wielkopolskiej w XVII-XIX wieku*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 98 (2012) s. 149-270). Zestawienie ujęte w tabeli porządkuje chronologicznie kolejność prezydentów rezydencji oraz pozostałych zakonników tam przebywających według dat ustanowienia na kapitule lub definitorium.

Karmelici przebywający w rezydencji po 1817 roku aż do 1843 roku (Fortunat Lesnau, Cyryl Golonka i Antoni Zakrzewski) byli ostatnimi ją zamieszkującymi (ostatni zmarł C. Golonka). Uwagi o prezydentach rezydencji dotyczą danych o ich wieku i długości przełożenia na tej placówce.

Słowa kluczowe: karmelici; karmelici trzewickowi; Poznań; rezydencja Krwi Chrystusa w Poznaniu; klasztor karmelitów